

Frumvarp til laga

um fullnustu refsinga.

(Lagt fyrir Alþingi á 131. löggjafarþingi 2004–2005.)

I. KAFLI

Stjórn og skipulag fangelsismála.

1. gr.

Yfirstjórn fangelsismála.

Dómsmálaráðherra fer með yfirstjórn fangelsismála.

2. gr.

Hlutverk fangelsismálastofnunar.

Fangelsismálastofnun sér um fullnustu refsinga og önnur verkefni í samræmi við ákvæði laga þessara og reglugerða sem settar eru samkvæmt þeim.

Fangelsismálastofnun hefur umsjón með rekstri fangelsa.

3. gr.

Vistun í fangelsi.

Í fangelsi er sá vistaður sem dæmdur er til fangelsisrefsingar, afplánar vararefsingu fésakta eða sætir gæsluvarðhaldi.

Gæsluvarðhaldsfanga má vista meðal afplánunarfanga ef einangrun telst ekki nauðsynleg.

Í sérstökum tilvikum má um skemmri tíma vista afplánunarfanga í fangageymslum lögreglu.

Heimilt er, ef aðstæður leyfa, að vista gæsluvarðhaldsfanga í skamman tíma í fangageymslum lögreglu, þó ekki lengur en í 4 sólarhringa, nema sérstakar ástæður séu fyrir hendi.

4. gr.

Forstjóri fangelsismálastofnunar.

Ráðherra skipar forstjóra fangelsismálastofnunar til fimm ára í senn. Forstjóri skal vera lögfræðingur. Forstjóri ræður aðra starfsmenn stofnunarinnar.

5. gr.

Forstöðumaður fangelsis.

Ráðherra skipar forstöðumann fangelsis til fimm ára í senn. Heimilt er að fleiri en ein stofnun heyri undir sama forstöðumann.

6. gr.

Fangaverðir.

Forstjóri fangelsismálastofnunar skipar fangaverði til fimm ára í senn. Áður en fangavörður er skipaður skal hann hafa lokið prófi frá Fangavarðaskóla ríkisins. Forstöðumaður fangelsis ræður aðra starfsmenn.

Fangaverðir mega hvorki gera verkfall né taka þátt í verkfallsboðun.

Fangaverðir eiga rétt á bótum fyrir meiðsli og tjón sem þeir verða fyrir vegna starfs síns.

7. gr.

Heimild til valdbeitingar.

Starfsmönnum fangelsa er heimilt að beita valdi við framkvæmd skyldustarfa sinna ef það telst nauðsynlegt til:

1. að koma í veg fyrir strok,
2. að verjast yfirvofandi árás, yfirbuga grófa mótspyrnu, að hindra að fangi skaði sjálfan sig eða aðra og til að koma í veg fyrir skemmdarverk,
3. að framkvæma fyrirskipaðar aðgerðir sem þörf er á að framkvæma þegar í stað og fangi hafnar eða lætur ógert að fylgja fyrirmælum um.

Valdbeiting getur falist í líkamlegum tókum eða beitingu viðeigandi varnartækja.

Kalla skal til lækni eftir valdbeitingu ef grunur er um að hún hafi valdið skaða, ef um sjúkdóma er að ræða eða ef fangi óskar sjálfur læknilaustöðar.

8. gr.

Þagnarskylda.

Starfsmönnum fangelsismálastofnunar, fangavörðum og öðrum sem starfa í fangelsum ber þagnarskylda um atvik sem þeim verða kunn í starfi sínu eða vegna starfs síns og leynt eiga að fara vegna lögmætra almanna- eða einkahagsmuna. Þagnarskyldan tekur til upplýsinga um einkahagi fanga og þeirra sem þeim tengjast og sem eðlilegt er að leynt fari, upplýsinga er varða öryggi fangelsa og annarra upplýsinga sem leynt skulu fara samkvæmt lögum, starfsreglum eða eðli máls. Þagnarskyldan helst þótt látið sé af starfi.

II. KAFLI

Fullnusta óskilorðsbundinna fangelsisrefsinga o.fl.

9. gr.

Almennt.

Fangelsismálastofnun tekur við refsidómum til fullnustu frá ríkissaksóknara.

10. gr.

Tilkynning um afplánun.

Óskilorðsbundna fangelsisrefsingu skal fullnusta þegar eftir að dómur berst fangelsismálastofnun.

Nú er dómþoli ekki þegar í fangelsi og skal fangelsismálastofnun þá tilkynna honum bréflaga, með sannanlegum hætti, og að minnsta kosti með þriggja vikna fyrirvara hvenær og hvar honum ber að mæta til afplánunar. Mæti dómþoli ekki til afplánunar á tilskildum tíma felur fangelsismálastofnun lögreglu að handtaka hann og færa í fangelsi. Komi dómþoli sér hjá því að mæta til afplánunar kann það að hafa áhrif á framgang afplánunar.

Nú er dómþoli í gæsluvarðhaldi og skal hann þá þegar hefja afplánun refsingarinnar nema rannsóknarhagsmunir bjóði annað. Afpláni dómþoli aðra fangelsisrefsingu skal síðari fangelsisrefsingin afplánuð í beinu framhaldi.

Heimilt er að láta dómþola hefja afplánun án boðunar eða áður en afplánun á að hefjast samkvæmt boðun fremji hann refsiverðan verknað á ný, hætta er talin á að hann reyni að koma sér undan refsingu eða almannahagsmunir mæla með því.

Nú óskar dómþoli eftir að hefja afplánun refsingar fyrir en áætlað er og skal þá orðið við slíkri beiðni ef unnt er.

11. gr.

Frestun afplánunar og náðun.

Nú leitar dómþoli eftir því að afplánun verði frestað og er fangelsismálastofnun þá heimilt að veita stuttan frest mæli sérstakar ástæður með því. Slíkur frestur getur ekki orðið lengri en þrjú mánuðir í heild. Við mat á því hvort fresta skuli afplánun skal taka mið af alvarleika afbrots dómþola, sakarferli, persónulegum högum hans, hversu langt er um liðið síðan afbrot var framið og öðrum þáttum er máli kunna að skipta. Synja skal um frest ef beiðni er fyrst borin fram eftir að afplánun á að vera hafin samkvæmt boðun.

Nú fer dómþoli fram á náðun af refsingunni og skal þá fresta fullnustu hennar ef hún er ekki þegar hafin þar til slík beiðni er afgreidd enda hafi beiðnin komið fram eigi síðar en hálfum mánuði áður en afplánun skal hefjast. Beiðni um náðun frestar ekki fullnustu sé dómþoli þegar í afplánun samkvæmt annarri refsingu.

Ekki skal fresta fullnustu vegna ítrekaðrar beiðni um náðun nema að í nýju beiðninni komi fram veigamiklar upplýsingar sem ekki var unnt að koma á framfæri áður og sérstakar ástæður mæli með að afplánun verði frestað.

Frestur samkvæmt þessari grein er bundinn því skilyrði að dómþoli fremji ekki refsiverðan verknað. Heimilt er að setja frekari skilyrði fyrir veitingu frests.

Nú rýfur dómþoli skilyrði fyrir fresti og getur fangelsismálastofnun þá ákveðið að hann skuli hefja afplánun án fyrirvara. Sama gildir ef dómþoli gefur rangar upplýsingar í beiðni um frestun.

12. gr.

Hlé á afplánun.

Afplánun skal vera samfelld. Þó er heimilt að gera hlé á afplánun ef sérstakar ástæður mæla með því. Hléið skal bundið skilyrði um að aðili gerist ekki brotlegur meðan á því stendur.

13. gr.

Strok.

Strjúki fangi úr afplánun refsivistar telst tími frá stroki, og þar til fangi er settur í fangelsi á ný, ekki til refsitímans.

14. gr.

Ákvörðun um vistunarstað.

Fangelsismálastofnun ákveður í hvaða fangelsi afplánun skuli fara fram. Við ákvörðunina skal tillit tekið til aldurs, kynferðis og brotaferils fangans og þyngdar refsingar auk þeirra sjónarmiða sem gilda um vistun í hverju fangelsi fyrir sig.

Fangelsismálastofnun getur látið færa fanga milli fangelsa eða frá stofnun til fangelsis. Við slíkan flutninga skal, eftir því sem aðstæður leyfa, hafa hliðsjón af búsetu fanga og fjölskyldu hans. Fanga skal tilkynnt fyrir fram um slíkan flutning með minnst sólarhrings fyrirvara og gerð grein fyrir ástæðum flutnings, nema hann teljist nauðsynlegur af öryggisástæðum, vegna heilbrigðis fanga, til að fyrirbyggja ofbeldi, hafi fangi gerst sekur um gróft agabrot, eða fyrir liggi rökstuddur grunur um að fangi hafi fíkniefni eða ólögmet lyf undir höndum. Fanga er heimilt að láta aðstandendur sína og lögmann vita af flutningi milli fangelsa.

Forstöðumaður fangelsis getur í öryggisskyni eða vegna sérstakra aðstæðna tekið ákvörðun um að flytja fanga á milli deilda og klefa. Ekki er skylt að gefa fanga kost á að tjá sig áður en slík ákvörðun er tekin en gæta skal hagsmuna fangans í því sambandi.

15. gr.

Vistun á sjúkrahúsi o.fl.

Nú er fangi vistaður á sjúkrahúsi um stundarsakir eða allan refsitímann og getur fangelsismálastofnun þá leitað sérfræðiálits um nauðsyn og tilhögun slíkrar vistunar.

Fangelsismálastofnun getur leyft að fangi sé vistaður um stundarsakir eða allan refsitímann á heilbrigðis- eða meðferðarstofnun. Fangelsismálastofnun getur sett sérstök skilyrði fyrir vistun fanga þar.

16. gr.

Upphaf fullnustu í fangelsi.

Þegar fangi hefur afplánun skal skrá upphafs- og lokadag afplánunar.

Læknir skal skoða fanga við upphaf afplánunar. Skrá skal upplýsingar um heilsufar, sjúkrasögu og upplýsingar um persónulega hagi fanga og hverja fangi óskar eftir að haft sé samband við ef þurfa þykir vegna hagsmuna hans. Þá skal taka andlitsmyndir af fanga.

17. gr.

Meðferðar- og vistunaráætlun o.fl.

Við upphaf afplánunar skal afhenda fanga og kynna, á því tungumáli sem hann skilur, samantekt um þær reglur sem um afplánun gilda, um réttindi og skyldur fanga, vinnu og nám sem föngum stendur til boða, reglur viðkomandi fangelsis, hvaða háttsemi varðar agaviðurlögum, um meðferð slíkra mála, upplýsingar um hvert fangi geti skotið ákvörðunum er varða fullnustu refsingarinnar og upplýsingar um heimild til að beina kvörtun til umboðsmanns Alþingis, svo og rétt fanga til að hafa samband við lögmann.

Fangelsismálastofnun skal í samvinnu við fanga gera meðferðar- og vistunaráætlun sem skal endurskoða eftir atvikum meðan á afplánun stendur.

Við upphaf afplánunar skal heimila fanga að tilkynna aðstandendum sínum og lögmanni um afplánunina nema ástæða sé til að ætla að það hafi áhrif á öryggi eða almenna reglu í fangelsinu eða brýnar ástæður mæli því í mót. Þá skal fanga gerð grein fyrir lokum afplánunar og reglum um reynslulausn.

18. gr.

Vinna í fangelsi.

Fanga er rétt og skylt, eftir því sem aðstæður leyfa, að stunda vinnu eða aðra viðurkennda starfsemi í fangelsi.

Forstöðumaður fangelsis ákveður hvaða vinnu fanga er falið að inna af hendi. Við ákvörðun um vinnu fanga skal tekið tillit til aðstæðna hans og óska eftir því sem unnt er.

Fanga er heimilt að útvega sér aðra vinnu en greinir í 1. og 2. mgr. að fengnu samþykki forstöðumanns fangelsis. Forstöðumaður fangelsis getur heimilað fanga að uppfylla vinnuskyldu sína í klefa sínum ef aðstæður leyfa og aðrar ástæður mæla ekki gegn því.

Fangi skal vinna alla virka daga nema laugardaga. Vinna skal að jafnaði innt af hendi frá kl. 8 til kl. 17, þó þannig að daglegur vinnutími verði að jafnaði ekki lengri en átta klukkustundir. Vinnu sem tengist rekstri fangelsis má inna af hendi utan dagvinnutíma.

19. gr.

Nám og starfsþjálfun.

Fangi skal eiga kost á að stunda nám, starfsþjálfun eða taka þátt í annarri starfsemi sem fram fer í fangelsi eftir því sem unnt er og hann telst hæfur til.

Reglubundið nám kemur í stað vinnuskyldu. Hver kennslustund jafngildir einni klukkustund í vinnu.

Stundi fangi ekki nám með eðlilegum hætti getur skólameistari, að höfðu samráði við forstöðumann, ákveðið að víkja fanga úr námi. Fangelsi útvegar og greiðir fyrir kennslubækur vegna náms í fangelsi og eru þær eign fangelsis.

20. gr.

Þóknun og dagpeningar.

Fanga skal greiða þóknun fyrir ástundun vinnu eða náms. Sé ekki unnt að útvega fanga vinnu, eða hann getur samkvæmt læknisvottorði ekki sinnt vinnuskyldu, skal hann fá greidda dagpeninga fyrir þá daga sem hann hefði ella unnið. Fangelsismálastofnun ákveður fjárhæð dagpeninga og skal hún miðast við að fangi eigi fyrir brýnustu nauðsynjum til persónulegrar umhirðu.

Fangi sem á kost á vinnu, eða útvegar sér hana sjálfur, fær ekki dagpeninga. Sama gildir um fanga sem vikið er úr vinnu eða neitar að vinna án gildrar ástæðu.

21. gr.

Greiðsla skaðabóta.

Þóknun fyrir ástundun vinnu eða náms í fangelsi og dagpeninga fanga má taka til greiðslu á skaðabótum eða öðrum útgjöldum sem fangi verður ábyrgur fyrir meðan á afplánun stendur, þar á meðal fyrir skuldum sem hann hefur stofnað til við fangelsi. Þó skal ekki heimilt að taka meira en helming af þóknun fanga eða fjórðung af dagpeningum til slíkra greiðslna.

22. gr.

Heilbrigðisþjónusta í fangelsum.

Í fangelsum skulu fangar njóta sambærilegrar heilbrigðisþjónustu og almennt gildir, auk þeirrar sérstöku heilbrigðisþjónustu sem lög og reglur um fanga segja til um. Að höfðu samráði við fangelsismálastofnun sér heilbrigðis- og tryggingamálaráðuneytið um og ber ábyrgð á heilbrigðisþjónustu við fanga í fangelsum.

23. gr.

Dvöl ungbarna í fangelsum.

Eigi kona ungbarn við upphaf afplánunar, eða fæði hún barn í afplánun, má heimila henni í samráði við barnaverndarnefnd að hafa það hjá sér í fangelsi.

24. gr.

Fullnusta utan fangelsis.

Fangelsismálastofnun getur leyft fanga að ljúka afplánun utan fangelsis, enda stundi hann vinnu eða nám sem fangelsismálastofnun hefur samþykkt og er liður í aðlögun hans að samfélaginu á ný, búi á sérstakri stofnun eða heimili sem stofnunin hefur gert samkomulag við og sé þar undir eftirliti.

Fangelsismálastofnun setur nánari reglur um forsendur og skilyrði slíkrar vistunar. Skal fangi samþykkja skriflega skilyrði fyrir vistuninni.

Fangi skal sjálfur greiða gjöld sem slík stofnun eða heimili innheimtir hjá vistmönnum.

25. gr.

Rof á skilyrðum vistunar utan fangelsis.

Þegar fangi stundar ekki þá vinnu eða nám sem var forsenda vistunar utan fangelsis, eða strjúki hann frá stofnun eða heimili, brjóti reglur þess eða rjúfi skilyrði fyrir vistun, getur fangelsismálastofnun ákveðið að hann verði fluttur aftur í afplánun í fangelsi. Sama gildir telji stofnun eða heimili brostnar forsendur fyrir áframhaldandi dvöl fanga þar.

Gefa skal fanga kost á að tjá sig áður en ákveðið er að flytja hann í fangelsi á ný nema brotið sé þess eðlis að flutningur þoli enga bið.

26. gr.

Lok afplánunar.

Fangi sem afplánar óskilorðsbundna fangelsisrefsingu skal látinn laus kl. 8 að morgni þess dags sem afplánun lýkur. Heimilt er að láta fanga lausan á öðrum tíma þegar um brottvísun úr landi er að ræða.

Fangi sem afplánar vararefsingu fésekta skal látinn laus á sama tíma sólarhrings og afplánun hófst.

27. gr.

Samfélagsþjónusta.

Þegar maður hefur verið dæmdur í allt að sex mánaða óskilorðsbundið fangelsi er heimilt, ef almannahagsmunir mæla ekki gegn því, að fullnusta refsinguna með ólaunaðri samfélagsþjónustu, minnst 40 klukkustundir og mest 240 klukkustundir.

Þegar um fangelsisrefsingu er að ræða samkvæmt fleiri en einum dómi má samanlögð refsing eigi vera lengri en níu mánuðir, þó þannig að óskilorðsbundinn hluti refsingarinnar sé ekki lengri en sex mánuðir.

Þegar hluti fangelsisrefsingar er skilorðsbundinn má heildarrefsing samkvæmt dóminum eigi vera lengri en níu mánuðir, þó þannig að óskilorðsbundinn hluti refsingarinnar sé ekki lengri en sex mánuðir.

28. gr.

Skilyrði samfélagsþjónustu.

Skilyrði þess að samfélagsþjónusta komi til álita eru:

1. Að dómþoli hafi óskað eftir því skriflega við fangelsismálastofnun eigi síðar en viku áður en hann átti upphaflega að hefja afplánun fangelsisrefsingar.
2. Að dómþoli eigi ekki mál til meðferðar hjá lögreglu, ákærvaldi eða dómstólum þar sem hann er kærður fyrir refsiverðan verknað.
3. Að dómþoli teljist hæfur til samfélagsþjónustu.
4. Að dómþoli afpláni ekki fangelsisrefsingu eða sæti gæsluvarðhaldi.

Áður en metið er hvort dómþoli teljist hæfur til að gegna samfélagsþjónustu og þ.m.t. hvort líklegt sé að hann geti innt samfélagsþjónustuna af hendi skal fara fram athugun á persónulegum högum hans. Mæti dómþoli ekki til viðtals í þessu skyni skal almennt synja beiðni um samfélagsþjónustu.

Þegar fangelsisrefsing er fullnustuð með samfélagsþjónustu jafngildir 40 klukkustunda samfélagsþjónusta eins mánaðar fangelsisrefsingu. Hafi gæsluvarðhald komið til frádráttar fangelsisrefsingu skal taka tillit til þess við útreikning á fjölda klukkustunda.

29. gr.

Ákvörðun um samfélagsþjónustu.

Fangelsismálastofnun ákveður hvort fangelsisrefsing verði fullnustuð með samfélagsþjónustu og hvaða samfélagsþjónustu dómþoli sinni í hverju tilviki. Sama gildir um á hve löngum tíma samfélagsþjónusta skuli innt af hendi en sá tími skal þó aldrei vera skemmri en tveir mánuðir.

Þegar skal hafna umsókn um samfélagsþjónustu ef umsækjandi uppfyllir ekki skilyrði skv. 1., 2. og 4. tölul. 1. mgr. 28. gr. Ef sérstakar ástæður mæla með er þó heimilt að víkja frá þeim skilyrðum.

Þegar umsókn er tekin til efnislegrar meðferðar skal fresta fullnustu fangelsisrefsingar þar til ákvörðun um afgreiðslu hennar liggur fyrir, enda fremji dómþoli ekki refsiverðan verknað á þeim tíma.

30. gr.

Skilyrði í samfélagsþjónustu.

Samfélagsþjónusta skal bundin eftirfarandi skilyrðum:

1. Að dómþoli gerist ekki sekur um refsiverðan verknað á þeim tíma sem samfélagsþjónusta er innt af hendi.
2. Að dómþoli sæti umsjón og eftirliti fangelsismálastofnunar eða annars aðila sem hún ákveður þegar samfélagsþjónusta er innt af hendi.

Auk þess má ákveða að samfélagsþjónusta verði bundin eftirfarandi skilyrðum:

1. Að dómþoli hlíti fyrir mælum umsjónaraðila um dvalarstað, menntun, vinnu, umgengni við aðra menn og iðkun tólmundastarfa.
2. Að dómþoli neyti ekki áfengis eða ávana- og fíkniefna.

Heimilt er að krefjast þess að dómþoli undirgangist rannsókn á öndunarsýni eða blóð- og þvagrannsókn ef ástæða er til að ætla að hann hafi brotið gegn skilyrði 2. tölul. Synjun dómþola á slíkri rannsókn gildir sem rof á skilyrðum samfélagsþjónustu.

Áður en fullnusta á fangelsisrefsingu með samfélagsþjónustu hefst skal kynna dómpóla ítarlega þær reglur sem gilda um samfélagsþjónustu og staðfesting hans fengin á því að hann vilji hlíta þeim. Sama gildir um viðbrögð við brotum á þessum reglum.

31. gr.

Rof á skilyrðum samfélagsþjónustu.

Nú rýfur dómpóli skilyrði samfélagsþjónustu eða sinnir henni ekki með fullnægjandi hætti og ákveður þá fangelsismálastofnun hvort skilyrðum hennar skuli breytt, hvort tími sem samfélagsþjónusta er innt af hendi skuli lengdur eða hvort refsing skuli afplánuð í fangelsi.

Nú er dómpóli kærður fyrir að hafa framið refsiverðan verknað eða telst ekki lengur hæfur til að gegna samfélagsþjónustu, eftir að ákveðið er að fullnusta fangelsisrefsingu með samfélagsþjónustu, og getur fangelsismálastofnun þá ákveðið að ákvörðun um fullnustu með samfélagsþjónustu verði afturkölluð og að dómpóli afpláni refsinguna í fangelsi.

Þegar rof á skilyrðum samfélagsþjónustu eða meint afbrot er hvorki alvarlegt né ítrekað skal veita áminningu áður en ákveðið er að fangelsisrefsing skuli afplánuð í fangelsi.

Þegar ákveðið er skv. 1. eða 2. mgr. að fangelsisrefsing skuli afplánuð í fangelsi skal reikna tímalengd eftirstöðva út með hliðsjón af þeirri samfélagsþjónustu sem þegar hefur verið innt af hendi.

Þegar eftirstöðvar fangelsisrefsingar, sem að hluta hefur verið fullnustuð með samfélagsþjónustu, eru afplánaðar í fangelsi er heimilt að veita reynslulausn af eftirstöðvunum þannig að tími í samfélagsþjónustu teljist ekki með við útreikning á hlutfalli afplánunar.

III. KAFLI

Réttindi og skyldur fanga.

32. gr.

Vistun í klefa.

Fangi skal vera einn í klefa nema sérstakar aðstæður eða húsrými komi í veg fyrir það og skal fangaklefi vera læstur að næturlagi svo sem nánar er tilgreint í reglum fangelsis. Fangelsismálastofnun getur ákveðið að klefar séu ólæstir í tilteknum fangelsum eða fangelsisdeildum eða í öðrum tilvikum þegar sérstakar ástæður mæla með.

33. gr.

Heimsóknir.

Fangi getur fengið heimsóknir í fangelsi, eigi sjaldnar en vikulega eftir aðstæðum í fangelsi.

Forstöðumaður fangelsis getur leyft frekari heimsóknir og hvort fleiri en einn má heimsækja fanga hverju sinni.

Ef sérstakar ástæður eru fyrir hendi getur forstöðumaður bannað tilteknum mönnum að heimsækja fanga, enda sé ástæða til að ætla að heimsóknin verði misnotuð eða truflri ró, reglu eða öryggi í fangelsi. Slíka ákvörðun skal rökstyðja skriflega.

Fangi getur neitað að þiggja heimsóknir annarra en þeirra sem eiga við hann opinber erindi. Munir eða efni sem gestur hefur meðferðis og sem fanga er óheimilt að hafa í fangelsi skulu vera í vörslum fangelsis meðan á heimsókn stendur.

Heimilt er að leita á þeim sem heimsækja fanga. Leit getur annars vegar verið í ytri fötum og hins vegar líkamsleit, enda samþykki heimsóknargestur það. Samþykki hann það ekki má

synja um heimsóknina eða láta hana fara fram undir eftirliti starfsmanns, í öðrum vistarverum fangelsis, sbr. 34. gr., eða með því að banna líkamlega snertingu gests og fanga.

34. gr.

Fyrirkomulag heimsókna.

Fangi tekur á móti heimsóknum í heimsóknarherbergi, sé slíkt herbergi til staðar, eða í klefa sínum.

Forstöðumaður fangelsis getur ákveðið í sérstökum tilvikum að heimsókn til fanga fari fram í öðrum vistarverum fangelsis. Ákvörðun um það skal bókuð og ástæða tilgreind.

Forstöðumanni fangelsis ber að skipuleggja aðstæður þannig að börn geti komið með í heimsóknir og að þeim sé sýnd nærgætni. Purfi heimsókn að fara fram utan fangelsis vegna hagsmuna barns skal það gert á grundvelli álits barnaverndaryfirvalda eða annarra sérhæfðra aðila.

35. gr.

Eftirlit með heimsóknum.

Heimsóknir til fanga skulu almennt fara fram án eftirlits.

Forstöðumaður fangelsis getur ákveðið að heimsókn skuli fara fram undir eftirliti ef nauðsynlegt þykir til að viðhalda góðri reglu og öryggi í fangelsi eða til að koma í veg fyrir refsiverðan verknað. Slík ákvörðun skal bókuð og rökstudd.

Sá sem heimsækir fanga og fangi sjálfur geta óskað eftir því að fangavörður verði viðstaddur heimsókn.

Heimsókn lögmanns til fanga skal ávallt vera án eftirlits nema lögmaður óski annars.

Heimilt er að rjúfa heimsókn ef það þykir nauðsynlegt til að viðhalda góðri reglu og öryggi í fangelsi eða til að koma í veg fyrir refsiverðan verknað.

36. gr.

Símtöl.

Fangi á rétt á símtölum við fólk utan fangelsis á þeim tímum dags sem reglur fangelsis segja til um. Heimilt er að takmarka fjölda símtala hvers og eins og lengd þeirra ef nauðsynlegt reynist til að aðrir fangar fái notið þessa réttar. Símtöl til fanga í öðrum fangelsum eru bönnuð nema með samþykki forstöðumanns.

Heimilt er að hlusta á símtöl fanga ef það telst nauðsynlegt vegna almenns eftirlits, til að viðhalda góðri reglu og öryggi í fangelsi, til að koma í veg fyrir refsiverðan verknað eða til að vernda þann sem afleiðingar af broti fanga hafa bitnað á og þann sem vitnað hefur gegn fanga.

Ákvörðun um að hlusta á símtal skal tilkynnt fanga og ástæður hennar tilgreindar og bókadar. Heimilt er að setja það skilyrði að símtalið fari fram á tungumáli sem fangavörður skilur en ella þýði túlkur samtalið.

Ekki er heimilt að hlusta á símtöl fanga við lögmann, opinberar stofnanir eða umboðsmann Alþingis.

Samkvæmt beiðni réttihafa símanúmers getur forstöðumaður fangelsis ákveðið að ekki verði hringt í símanúmerið úr fangelsi.

Fangi greiðir sjálfur kostnað við símtöl sín önnur en til lögmanns, dóms- og kirkjumálaráðuneytisins, umboðsmanns Alþingis og fangelsismálastofnunar.

37. gr.

Bréfaskipti.

Fanga er heimilt að senda og taka við bréfum. Forstöðumaður fangelsis getur ákveðið að opna og lesa bréf til og frá fanga í viðurvist hans til að viðhalda góðri reglu og öryggi í fangelsi, til að fyrirbyggja refsiverðan verknað eða til að vernda þann sem afleiðingar af broti fanga hafa bitnað á og þann sem vitnað hefur gegn fanga. Forstöðumaður getur í sama tilgangi ákveðið að takmarka bréfaskipti fanga við ákveðna aðila eða stöðva sendingu bréfa til og frá fanga. Heimilt er að setja það skilyrði að bréfaskipti fari fram á tungumáli sem fanga-vörður skilur en annars verði skjalapýðanda falið að þýða bréf.

Ekki skal skoða bréfaskipti milli fanga og lögmanns, opinberra stofnana eða umboðsmanns Alþingis.

Ákvörðun um að lesa bréf, eða leggja hald á það, skal tilkynnt fanga og ástæður hennar tilgreindar og bókaðar.

Þegar fangelsi útvegar bréfsefni eða umslög má það ekki bera með sér stimpil eða önnur einkenni sem af má ráða að sendandi sé vistaður í fangelsi.

Fangi skal sjálfur bera kostnað af bréfum sem hann sendir nema til lögmanns, fangelsismálastofnunar, opinberra stofnana eða umboðsmanns Alþingis.

38. gr.

Aðgangur að fjölmiðlum.

Fangi skal að jafnaði eiga kost á að fylgjast með gangi þjóðmála með lestri dagblaða og í gegnum útvarp og sjónvarp.

Fangelsismálastofnun ákveður í samráði við forstöðumann fangelsis hvort heimila skuli fjölmiðlaviðtal við fanga. Slíkt skal ekki heimila ef það er andstætt almannahagsmunum eða hagsmunum brotþola.

39. gr.

Útivera og tómstundir.

Fangi á rétt á útiveru og að iðka tómstundastörf, líkamsrækt og íþróttir í frítíma eftir því sem aðstæður í fangelsi leyfa í að minnsta kosti eina og hálfu klukkustund á dag nema það sé ósamrýmanlegt góðri reglu og öryggi í fangelsi.

40. gr.

Erlendir fangar.

Erlendur fangi á rétt á að hafa samband við sendiráð lands síns eða ræðismann þess.

Nú er fangi ríkisfangslaus eða flóttamaður og skal fangelsi þá aðstoða hann við að hafa samband við fulltrúa innlendra eða alþjóðlegra stofnana sem gæta hagsmuna slíkra einstaklinga.

Erlendur fangi á rétt á túlki þegar honum er gerð grein fyrir réttindum sínum og skyldum í afplánun sé þess þörf.

41. gr.

Trúariðkun.

Fangi skal eiga kost á að hafa samband við prest eða annan sambærilegan fulltrúa skráðs trúfélags.

42. gr.

Munir í klefa.

Forstöðumaður fangelsis getur leyft fanga, í samræmi við reglur fangelsis, að hafa í klefa sínum eigin tölvu, þó án nettengingar, tölvuprentara, hljómflutningstæki, útvarpstæki, sjónvarpstæki o.fl. Fanga er óheimilt að hafa síma eða önnur fjarskiptatæki í klefa sínum.

Fanga er óheimilt að hafa í vörslum sínum áfengi eða ávana- og fíkniefni.

Fanga er heimilt að hafa peninga í förum sínum eða í klefa sínum, þó ekki hærri fjárhæð en sem svarar þóknun fangans á einum mánuði. Fangi skal eiga á kost á því að frekari fjármunir séu geymdir í vörslum fangelsis.

43. gr.

Talsmenn fanga.

Fangar geta kosið sér talsmenn til að vinna að málefnum fanga og til að koma fram fyrir þeirra hönd.

IV. KAFLI

Leyfi úr fangelsi.

44. gr.

Reglubundin dagsleyfi.

Forstöðumaður fangelsis getur að fengnu samþykki fangelsismálastofnunar veitt fanga sem afplánar refsingu reglubundin dagsleyfi til dvalar utan fangelsis til að vera með fjölskyldu sinni eða vinum ef slíkt telst heppilegt sem þáttur í refsifullnustu eða til að búa fanga undir að ljúka afplánun. Slíkt leyfi skal vera 14 klukkustundir að hámarki og skal að jafnaði veitt frá kl. 7 að morgni til kl. 22 að kvöldi sama dags. Heimilt er að lengja leyfið ef fangi á sannanlega um langan veg að fara til heimilis síns.

Í beiðni um leyfi skal fangi upplýsa hvernig hann hyggst verja leyfinu eða hvern hann hyggst heimsækja. Áður en leyfi er veitt er heimilt að leita staðfestingar hjá viðkomandi á því að heimsókn geti átt sér stað.

Leyfi samkvæmt þessari grein kemur fyrst til skoðunar þegar fangi hefur samfellt afplánað þriðjung refsitímans í fangelsi, þó ekki skemmri tíma en eitt ár. Þegar fangi hefur verið samfellt í fjögur ár í fangelsi er heimilt að veita honum slíkt leyfi þótt þriðjungur refsitímans sé ekki liðinn.

Dagsleyfi má veita á ný ef liðinn er einn mánuður frá síðasta leyfi.

Nú fer afplánun fram utan fangelsis skv. 24. gr. og er þá heimilt að setja það skilyrði að fanga skuli ekki veitt dagsleyfi samkvæmt þessari grein.

45. gr.

Ákvörðun um dagsleyfi.

Taka skal tillit til afbrots og sakar- og afplánunarferils þess fanga sem í hlut á við ákvörðun dagsleyfis. Einnig skal taka tillit til hegðunar hans í fangelsi og þess hvort hann hafi notfært sér meðferðarúrræði sem til boða hafa staðið í fangelsi.

Nú hefur fangi verið dæmdur í síðasta refsidómi eða áður fyrir manndráp, ofbeldis- eða kynferðisbrot, meiri háttar fíkniefnabrot, brennu eða annað almennt hættubrot, eða auðgunarbrot framið með ofbeldi eða hótun um ofbeldi, og skal þá sýna sérstaka gát við mat á því hvort fanga skuli veitt leyfi til dvalar utan fangelsis. Sama gildir teljist fangi síbrotamaður eða sé hætta á að hann muni misnota leyfi eða reyna að komast úr landi.

Nú hefur fangi strokið úr afplánun eða gæsluvarðhaldi og skulu þá líða að minnsta kosti tvö ár þar til unnt er að veita fanga slíkt leyfi. Hafi fangi framið refsiverðan verknað í fyrra dagsleyfi eða að öðru leyti misnotað slíkt leyfi skal leyfi eigi veitt fyrr en að minnsta kosti átta mánuðir eru liðnir frá slíku atviki. Nú verður fangi uppvis að neyslu áfengis eða ávana- og fikniefna eða hann hefur framið agabrot í fangelsi eða utan þess og kemur þá leyfi til dvalar utan fangelsis að jafnaði eigi til greina fyrr en að sex mánuðum liðnum frá slíku atviki.

46. gr.

Skammtímaleyfi.

Forstöðumaður fangelsis getur að fengnu samþykki fangelsismálastofnunar veitt fanga skammtímaleyfi til dvalar utan fangelsis í þeim tilgangi:

1. að heimsækja náinn ættingja eða annan nákominn í fjölskyldu fanga sem er alvarlega sjúkur að fengnu samþykki viðkomandi eða hans nánasta aðstandanda,
2. að vera viðstaddur jarðarför eða kistulagningu náins ættingja eða annars nákomins í fjölskyldu fanga; þó getur fangi verið viðstaddur bæði kistulagningu og jarðarför maka síns, niðja eða foreldris,
3. að vera viðstaddur fæðingu, skírn eða fermingu barns síns,
4. að gæta sérstaklega brýnna persónulegra hagsmuna sinna.

Ekki skal veita fanga leyfi til dvalar utan fangelsis skv. 1.–4. tölul. 1. mgr. nema fyrir liggja fullnægjandi gögn um þar til greindar aðstæður. Slíkt leyfi skal vera átta klukkustundir að hámarki. Lengja má þann tíma þegar sérstakar aðstæður eru fyrir hendi, svo sem þegar um langan veg er að fara. Þó skulu skammtímaleyfi aldrei vera lengri en nauðsyn krefur.

Með nánnum ættingja og öðrum nákomnum í fjölskyldu fanga í 1. og 2. tölul. 1. mgr. er átt við maka, sambúðarmaka, niðja, stjúpbörn, fósturbörn, foreldra, tengdaforeldra, systkin, systkinabörn, föður- og móðurforeldra og föður- og móðursystkin.

Forstöðumaður fangelsis ákveður í samráði við fangelsismálastofnun hvernig gæslu á fanganum skuli hagað í leyfinu.

47. gr.

Nám, vinna eða starfsþjálfun utan fangelsis.

Fangelsismálastofnun getur veitt fanga sem afplánar refsingu leyfi til dvalar utan fangelsis til að stunda nám, vinnu eða starfsþjálfun ef það telst heppilegt sem þáttur í refsifullnustu eða til að búa fanga undir að afplánun ljúki. Forstöðumaður fangelsis ákveður í samráði við fangelsismálastofnun hvernig gæslu á fanganum skuli hagað í leyfinu. Slíkt leyfi er að jafnaði ekki veitt fyrr en fangi hefur afplánað þriðjung refsitímans, þó að lágmarki eitt ár. Þegar fangi hefur verið samfelt í fjögur ár í fangelsi er heimilt að veita honum slíkt leyfi þótt þriðjungur refsitímans sé ekki liðinn.

Áður en leyfi til dvalar utan fangelsis skv. 1. mgr. er veitt skal liggja fyrir staðfest stundaskrá og skrifleg staðfesting skóla eða vottorð vinnuveitanda eða þess sem veitir starfsþjálfun um að fangi geti hafið og stundað nám, vinnu eða starfsþjálfun þann tíma sem fyrirhugað er að leyfið gildi. Þá skal gengið úr skugga um að þessum aðilum sé ljóst að um fanga sé að ræða sem afpláni refsingu og þeim gerð grein fyrir reglum og skilyrðum sem gilda um leyfið.

48. gr.

Skilyrði í leyfi.

Eftirtalin skilyrði eru fyrir leyfi til dvalar utan fangelsis:

1. að fangi neyti ekki eða hafi í vörslu sinni áfengi, ávana- og fíkniefni eða önnur lyf sem honum eru ekki ætluð,
2. að fangi fari ekki af landi brott í leyfinu,
3. að fangi geri eða fari ekki annað í leyfinu en samræmist tilgangi þess.

Auk þessa er heimilt að setja eftirtalin skilyrði fyrir leyfi til dvalar utan fangelsis:

1. að fangi láti í té öndunarsýni við endurkomu í fangelsið eða blóð- og þvagsýni fyrir og eftir leyfið,
2. að fangi gangist undir líkamsleit við endurkomu í fangelsið,
3. að fangi skuli ekki, ef tillit til brotþola eða nánustu aðstandenda eða eðli eða grófleiki brotsins mæla með, koma á ákveðna staði eða hafa samband við ákveðna menn í leyfinu,
4. að fanginn skuli tilkynna sig til lögreglu eða fangelsismálayfirvalda,
5. að tilteknir einstaklingar sæki fangann og aki honum aftur í fangelsi.

Heimilt er að setja frekari skilyrði fyrir leyfi til dvalar utan fangelsis.

Tilgreina skal hvenær fanganum er heimilt að yfirgefa fangelsið og hvenær hann skal vera kominn aftur í fangelsið. Fangi skal tilkynna fangelsinu svo fljótt sem auðið er ef slyss, sjúkdómur eða önnur sambærileg atvik gera honum ókleift að koma úr leyfinu á tilsettum tíma.

49. gr.

Umsókn um leyfi.

Nú óskar fangi eftir leyfi til dvalar utan fangelsis og skal hann þá sækja um það skriflega til forstöðumanns fangelsis.

Þegar fanga er veitt leyfi til dvalar utan fangelsis skal afhenda honum skírteini sem greinir skilyrði fyrir leyfisveitingunni, hvaða reglur gilda um leyfið að öðru leyti og hverju það varðar að rjúfa skilyrði leyfisins.

Óheimilt er að veita fanga leyfi til dvalar utan fangelsis nema hann undirriti skriflega yfirlýsingu um að hann vilji hlíta þeim reglum og skilyrðum sem gilda um leyfið.

50. gr.

Kostnaður.

Fangi ber sjálfur kostnað af leyfi til dvalar utan fangelsis. Fangi skal þó ekki bera kostnað af fylgd fangavarða.

51. gr.

Afturköllun leyfis og rof á skilyrðum þess.

Heimilt er að afturkalla leyfi til dvalar utan fangelsis vegna hegðunar fanga eða annarra atvika sem verða eftir að ákvörðun um leyfi er tekin og áður en leyfi kemur til framkvæmda og hefðu komið í veg fyrir leyfisveitinguna ef þau hefðu þá verið kunn. Sama á við ef ástæða er til að ætla að fangi muni misfara með leyfið.

Nú rýfur fangi skilyrði leyfis til dvalar utan fangelsis eða brýtur gegn þeim reglum sem um leyfið gilda og getur þá sá sem leyfið veitti fellt það niður. Slík brot gegn skilyrðum leyfis eða reglum þess geta varðað agaviðurlögum skv. VI. kafla.

V. KAFLI

Leit, líkamsleit og líkamsrannsókn.

52. gr.

Leit í klefa.

Forstöðumaður fangelsis tekur ákvörðun um leit í klefa fanga ef grunur leikur á að þar sé að finna muni eða efni sem:

1. refsivert er að hafa í vörslum sínum,
2. hafa orðið til við refsiverðan verknað,
3. smyglað hefur verið inn í fangelsið,
4. fanga er óheimilt að hafa í vörslum sínum eða í klefa samkvæmt reglum fangelsis.

Einnig má leita í klefa fanga vegna almenns eftirlits og skoða klefa að öðru leyti þótt skilyrði 1. mgr. séu ekki uppfyllt.

Fangi skal ekki vera viðstaddur leit í klefa og skal hann fluttur í aðrar vistarverur fangelsis meðan á leit stendur. Heimilt er þó að víkja frá þessu skilyrði. Gera skal skýrslu um leitina og þá muni eða efni sem kunna að hafa fundist og fanga er óheimilt að hafa í klefa.

Fanga skal skýrt frá ástæðum fyrir leit í klefa áður en hún fer fram nema sérstakar ástæður mæli gegn því. Ákvörðun um leit í klefa fanga skal tekin með rökstuddri bókun.

53. gr.

Leit á fanga.

Leita má á fanga og í fötum hans við komu í fangelsi, eftir heimsóknir og við almennt eftirlit til þess að koma í veg fyrir að hann hafi í vörslum sínum muni eða efni sem getið er í 1. mgr. 52. gr.

Leit á fanga innanklæða skal gerð af fangelsisstarfsmanni sama kyns.

54. gr.

Líkamsrannsókn.

Forstöðumaður tekur ákvörðun um líkamsrannsókn á fanga ef grunur leikur á að hann hafi falið í líkama sínum muni eða efni sem getið er í 1. mgr. 52. gr. Einnig má taka blóð- og þvagsýni úr fanga ef grunur leikur á að hann hafi neytt áfengis eða ávana- og fíkniefna, við komu í fangelsi og við almennt eftirlit.

Læknir eða hjúkrunarfræðingur annast líkamsrannsókn og töku blóðsýnis.

Nú fer fram líkamsrannsókn og skal gerð skýrsla um tilefni hennar og framkvæmd.

Ákvörðun um líkamsrannsókn á fanga skal taka með rökstuddri bókun.

55. gr.

Stjórnsýslukæra.

Stjórnsýslukæra frestar ekki aðgerðum samkvæmt þessum kafla.

VI. KAFLI

Agabrot, agaviðurlög o.fl.

56. gr.

Agabrot.

Forstöðumaður fangelsis getur beitt fanga agaviðurlögum vegna brota á lögum þessum og reglum sem settar eru á grundvelli þeirra og kveða á um skyldur fanga, enda komi fram að brot á þeim varði agaviðurlögum.

57. gr.
Agaviðurlög.

Agaviðurlög eru eftirtalin:

1. Skrifleg áminning.
2. Svipting helmings þóknunar fyrir ástundun vinnu og náms og dagpeninga um ákveðinn tíma.
3. Svipting aukabúnaðar sem sérstakt leyfi þarf fyrir og takmörkun heimsókna, símtala og bréfaskipta.
4. Einangrun í allt að 30 daga.

Aðeins er heimilt að beita einangrun sem agaviðurlögum vegna eftirfarandi brota eða tilrauna til brota:

1. Stroks.
2. Smygls í fangelsi, vörslu eða neyslu áfengis, ólöglegra lyfja eða fíkniefna og vörslu vopna eða annarra skaðlegra hluta.
3. Ofbeldis eða hótunar um ofbeldi gagnvart öðrum föngum eða starfsmönnum fangelsis.
4. Grófra skemmdarverka.
5. Annarra grófra eða endurtekinna minni háttar brota.

Nú er brot smávægilegt og fangi hefur ekki áður framið agabrot og má þá eingöngu beita skriflegri áminningu.

Beita má fleiri en einni tegund agaviðurlaga samtímis.

Áður en ákvörðun um agaviðurlög er tekin skulu málsatvik rannsökuð og skal fanga gefinn kostur á að kynna sér fyrirbyggjandi gögn og koma sjónarmiðum sínum um þau á framfæri.

Ákvörðun um agaviðurlög skal rökstudd, bókuð og birt fanga í viðurvist vitnis.

58. gr.
Aðskilnaður.

Heimilt er að aðskilja fanga frá öðrum föngum þegar það er nauðsynlegt:

1. af öryggisástæðum,
2. vegna yfirvofandi hættu sem lífi eða heilbrigði hans er búin,
3. vegna hættu á að fangi valdi meiri háttar spjöllum á eignum fangelsis,
4. til að koma í veg fyrir strok,
5. til að koma í veg fyrir að fangi hvetji aðra til að brjóta reglur fangelsis,
6. til að hindra að fangi taki þátt í að útvega sér eða öðrum áfengi, önnur vímuefni eða lyf,
7. til að afstýra að hann beiti aðra fanga yfirgangi.

Aðskilnaður skal ekki standa lengur en nauðsyn krefur og aldrei lengur en 24 tíma.

Ákvörðun um tímabundinn aðskilnað skal rökstudd og bókuð. Slík ákvörðun sætir ekki kæru.

59. gr.
Vistun í öryggisklefa.

Vista má fanga í öryggisklefa ef nauðsyn krefur til að koma í veg fyrir ofbeldi, hemja ofbeldisfullan mótþróa hans eða hindra að hann skaði sjálfan sig eða aðra.

Þegar fangi er vistaður í öryggisklefa má nota belti, hanska, fót- og handreimar eða fót- eða handjárn.

Forstöðumaður fangelsis tekur ákvörðun um vistun fanga í öryggisklefa. Vistun í öryggisklefa og aðrar aðgerðir sem beitt er í tengslum við hana skulu aldrei standa lengur en samræmist tilgangi vistunar og beitingu annarra aðgerða.

Ákvörðun um vistun í öryggisklefa skal rökstudd og bókuð. Þá skal ákvörðunin birt fanganum í viðurvist vitnis þegar aðstæður leyfa.

60. gr.

Læknisskoðun.

Þegar einangrun skv. 57. gr. eða aðskilnaði skv. 58. gr. er beitt, eða fangi settur í öryggisklefa skv. 59. gr., skal kalla til lækni til að skoða fanga. Ef unnt er skal læknir skoða fanga í einangrun eða öryggisklefa daglega.

61. gr.

Málsmeðferð.

Ákvarðanir um agaviðurlög skv. 57. gr. og vistun í öryggisklefa skv. 59. gr. sæta kæru til dómsmálaráðuneytisins og skal skýra fanga frá því um leið og ákvörðun er birt. Þegar ákvörðun er kærð skulu gögn málsins þegar send ráðuneytinu. Ráðuneytið skal taka ákvörðun innan fjögurra virkra daga frá því að kærán barst, ella fellur hin kærða ákvörðun úr gildi. Berist kærán utan afgreiðslutíma ráðuneytisins telst hún hafa borist því við upphaf næsta virka dags.

62. gr.

Haldlagning og upptaka.

Forstöðumaður fangelsis getur tekið ákvörðun um að leggja hald á og eftir atvikum gera upptæka muni eða efni sem óheimilt er að koma með, varðveita eða búa til í fangelsi. Sama gildir um muni eða peninga sem reynt hefur verið að smygla til fanga. Ekki er þó heimilt að gera upptæka eign grandlauss þriðja manns.

Forstöðumaður fangelsis getur einnig tekið ákvörðun um upptöku muna eða peninga sem finnast innan fangelsis ef ekki er vitað hver er eigandi þeirra.

VII. KAFLI

Reynslulausn.

63. gr.

Skilyrði reynslulausnar.

Þegar fangi hefur afplánað tvo þriðju hluta refsítímans getur fangelsismálastofnun ákveðið að hann skuli látinn laus til reynslu.

Heimilt er að veita þeim fanga, sem ekki afplánar refsingu fyrir alvarlegt eða að öðru leyti gróft afbrot, lausn til reynslu þegar helmingur refsítímans er liðinn. Nú hefur fangi tvívegis eða oftar afplánað fangelsisrefsingu og verður honum þá ekki veitt reynslulausn samkvæmt þessari málsgrein nema sérstakar ástæður mæli með.

Fanga, sem á mál til meðferðar hjá lögreglu, ákærvaldi eða dómstólum þar sem hann er kærður fyrir refsiverðan verknað, verður að jafnaði ekki veitt reynslulausn, enda sé málið rekið með eðlilegum hætti og dráttur á því ekki af völdum fangans.

Fanga, sem telst vera síbrotamaður eða sem ítrekað hefur verið veitt lausn til reynslu og rofið skilyrði hennar, skal ekki veitt reynslulausn á ný nema sérstakar ástæður mæli með.

Sama gildir þegar reynslulausn telst óráðleg vegna haga fangans, svo sem þegar hann hefur ekki vísan samastað eða vinna eða önnur kjör nægja honum ekki til framfærslu.

Það er skilyrði reynslulausnar að fangi lýsi því yfir að hann vilji hlíta þeim skilyrðum sem sett eru fyrir reynslulausn. Þegar fangi fær lausn til reynslu skal afhenda honum skírteini er greini skilyrði fyrir reynslulausn og hverju skilorðsrof varði.

Þegar hluti fangelsisrefsingar er óskilorðsbundinn en hluti skilorðsbundinn verður reynslulausn ekki veitt. Sama gildir þegar fangi afplánar vararefsingu fêsektar.

64. gr.

Skilyrði á reynslutíma.

Reynslutími skal vera allt að þremur árum. Nú er óafplánað fangelsi lengra en þrjú ár og má þá ákveða reynslutíma allt að fimm árum.

Það er skilyrði reynslulausnar að aðili gerist ekki sekur um nýtt brot á reynslutíma. Auk þess má ákveða að reynslulausn verði, allan eða nánar tiltekinn hluta reynslutímans, bundin eftirfarandi skilyrðum:

1. Að sá aðili sé háður umsjón og eftirliti fangelsismálastofnunar eða annars aðila sem hún ákveður.
2. Að aðili neyti ekki áfengis eða ávana- og fíkniefna.
3. Að aðili hlíti fyrir mælum umsjónaraðila um dvalarstað, menntun, vinnu, umgengni við aðra menn og iðkun tólmstundastarfa.
4. Að aðili sæti sérstakri meðferð innan eða utan stofnunar. Vistun á stofnun getur þó ekki staðið lengur en til loka refsitíma.

Fangelsismálastofnun tekur ákvarðanir skv. 1. og 2. mgr. og getur vegna breyttra ástæðna fellt skilyrði niður að nokkru leyti eða öllu.

Nú sætir aðili skilyrði skv. 2. tölul. 2. mgr. og er þá heimilt að krefjast þess að hann undirgangist rannsókn á öndunarsýni eða blóð- og þvagrannsókn ef ástæða er til að ætla að hann hafi brotið gegn skilyrðinu.

65. gr.

Skilorðsrof.

Nú fremur maður nýtt brot eftir að hann hlýtur reynslulausn og rannsókn hefst hjá lögreglu gegn honum sem sakborningi fyrir lok reynslutíma, og ákveður þá dómstóll sem fjallar um mál þetta refsingu í einu lagi fyrir brot það sem nú er dæmt um og svo með hliðsjón af fangelsisrefsingu sem óafplánað er samkvæmt reglum 60. gr. almennra hegningarlaga þannig að fangelsi samkvæmt eldra dómi er virt með sama hætti og skilorðsdómur.

Að kröfu ákæranda getur þó dómstóll úrskurðað að maður, sem hlotið hefur reynslulausn, skuli afplána eftirstöðvar refsingar ef hann á reynslutíma rýfur gróflega almennt skilyrði reynslulausnar, enda liggi fyrir sterkur grunur um að hann hafi framið nýtt brot sem varðað getur sex ára fangelsi eða að brotið varði við 1. mgr. 218. gr. almennra hegningarlaga. Við meðferð slíkrar kröfu skal dómari skipa honum verjanda að ósk hans og fara með málið eftir 1. mgr. 105. gr. laga um meðferð opinberra mála eftir því sem við á. Heimilt er að kæra úrskurð dómara skv. 1. málsl. til Hæstaréttar og skal við meðferð kærumálsins farið eftir reglum XVII. kafla laga um meðferð opinberra mála eftir því sem við á. Kæra frestar ekki framkvæmd úrskurðar. Dómari skal víkja sæti eftir útgáfu ákæru ef hann hefur áður úrskurðað mann, sem ákærður er í málinu, skv. 1. málsl. þessarar málsgreinar.

Rjúfi maður skilorð að öðru leyti getur fangelsismálastofnun ákveðið hvort breytt skuli skilyrðum og reynslu- og/eða tilsjónartími lengdur allt að lögmæltu hámarki hans eða hann taki út refsingu sem eftir stendur.

Nú er ekki tekin ákvörðun um að maður afpláni fangelsisrefsingu sem hann átti ólokið, sbr. 1.–3. mgr, og telst refsingu þá fullnægt á því tímamarki sem hann fékk reynslulausn.

Nú er ákveðið að láta mann taka út eftirstöðvar fangelsisrefsingar, sbr. 2. og 3. mgr., og má þá veita reynslulausn á ný þótt eigi sé fullnægt skilyrðum 1. og 2. mgr. 63. gr. Í þessu tilviki gilda ákvæði 64. gr. um reynslutíma en þó þannig að dreginn skal frá sá tími sem hann hefur notið reynslulausnar áður.

Nú er maður sem sætt hefur nokkrum hluta fangelsisrefsingar náðaður skilorðsbundið, og er þá heimilt að setja honum þau skilyrði að hann hlíti ákvæðum 1.–4. mgr.

VIII. KAFLI

Skilorðsbundnar refsingar.

66. gr.

Tilhögun eftirlits.

Þegar mælt er fyrir um eftirlit með þeim sem frestað er ákæru gegn, dæmdir eru skilorðsbundið eða fá náðun fer fangelsismálastofnun með eftirlitið eða felur það öðrum.

Nú hefur aðila verið sett skilyrði um dvöl á hæli skv. 4. tölul. 3. mgr. 57. gr. almennra hegningarlaga og getur fangelsismálastofnun þá vegna breyttra ástæðna fellt skilyrðið niður að nokkru leyti eða öllu, að fengnum tillögum forstöðumanns hælís, ef því er að skipta.

67. gr.

Veiting upplýsinga.

Fangelsismálastofnun gerir dómþola grein fyrir því hvað felist í því að sæta eftirliti. Dómþola ber að upplýsa fangelsismálastofnun um hagi sína og ber að hlíta því sem fyrir hann er lagt af hálfu fangelsismálastofnunar.

68. gr.

Sértæk skilyrði.

Nú hefur aðila verið sett skilyrði um að neyta ekki áfengis eða ávana- og fíkniefna og getur þá fangelsismálastofnun krafist þess að dómþoli undirgangist rannsókn á öndunarsýni eða blóð- og þvagrannsókn ef ástæða er til að ætla að hann hafi brotið gegn skilyrðinu.

69. gr.

Rof á skilyrðum.

Telji fangelsismálastofnun að sá sem sætir eftirliti hafi rofið skilyrði þau sem honum var gert að hlíta með dómi eða ákærufrestun skal fangelsismálastofnun gera lögreglu og ákærvaldi viðvart.

Eftirliti fangelsismálastofnunar með því að dómþoli haldi sérstök skilyrði samkvæmt dómi eða ákærufrestun lýkur þegar opinber rannsókn á meintum skilorðsrofum dómþola hefst hjá lögreglu. Falli rannsókn hjá lögreglu niður hefst eftirlit fangelsismálastofnunar samkvæmt þessari grein að nýju.

IX. KAFLI

Fullnusta fésekta, innheimta sakarkostnaðar og framkvæmd upptöku.

70. gr.

Innheimta sekta.

Lögreglustjórar annast innheimtu sekta sem ákvarðaðar eru af dómstólum eða stjórnvöldum nema annað komi fram í viðkomandi sektarákvörðun. Dómsmálaráðherra er þó heimilt að ákveða að innheimta sekta og sakarkostnaðar verði á hendi eins lögreglustjóra eða annars aðila á landsvísu.

Heimilt er að leyfa að sekt sé greidd með afborgunum. Eigi skal þó veita lengri greiðslufrest en eitt ár frá því að sekt kemur til innheimtu. Heimilt er að veita lengri greiðslufrest ef sérstakar aðstæður eru fyrir hendi.

Hafi greiðsla sektar ekki farið fram á tilskildum tíma skal þegar innheimta hana eða eftirstöðvar hennar með fjárnámi, nema fyrir liggja að viðkomandi sé eignalaus.

Ekki er leyfilegt, án sérstakrar lagaheimildar, að krefjast greiðslu sektar úr dánarbúi sökunauts né að innheimta sekt hjá nokkrum öðrum en sökunaut sjálfum.

Sökunautur sem gerð hefur verið sekt getur ekki krafist aðra um endurgreiðslu eða bætur vegna greiðslu sektarinnar.

71. gr.

Vararefsing.

Nú telur lögreglustjóri að innheimtuaðgerðir séu þýðingarlausar eða fullreyndar og skal hann þá ákveða að vararefsingu verði beitt. Að höfðu samráði við fangelsismálastofnun skal sektarþola send tilkynning um fyrirhugaða afplánun vararefsingar. Tilkynningu skal senda með sannanlegum hætti.

Nú hefur hluti sektar verið greiddur og ákveður lögreglustjóri þá styttingu afplánunartíma að sama skapi en þó þannig að afplánunartíminn verði ekki styttri en tveir dagar og að sektarfjárhæð sem svarar til hluta úr degi afplánist með heilum degi.

72. gr.

Fullnusta vararefsingar með samfélagsþjónustu.

Nú innheimtist fésekt ekki sem er 60.000 kr. eða hærra og lögreglustjóri hefur ákveðið að maður skuli afplána vararefsingu hennar, og er þá heimilt, ef almannahagsmunir mæla ekki gegn því, að fullnusta vararefsinguna með ólaunaðri samfélagsþjónustu, minnst 40 klukkustundir.

Um lengd fullnustu vararefsingar með samfélagsþjónustu gilda ákvæði 3. mgr. 28. gr.

Nú hefur umsækjandi fengið fimm eða fleiri sektir fyrir sambærileg brot og skal þá að jafnaði synja um samfélagsþjónustu.

Fullnusta vararefsingar með samfélagsþjónustu hefst þegar sektarþoli gengst skriflega undir skilyrði samfélagsþjónustu.

73. gr.

Umsókn um samfélagsþjónustu.

Ákvæði II. kafla um samfélagsþjónustu gilda þegar vararefsing samkvæmt þessum kafla er fullnustuð með samfélagsþjónustu að öðru leyti en því að í stað þess að umsókn um afplánun vararefsingar með samfélagsþjónustu sé send fangelsismálastofnun skal sektarþoli

senda lögreglustjóra slíka umsókn skriflega eigi síðar en sjö dögum eftir að honum barst tilkynning um fyrirhugaða afplánun vararefsingar.

Þegar lögreglustjóra berst umsókn um fullnustu vararefsingar með samfélagsþjónustu skal hann framsenda fangelsismálastofnun umsóknina til ákvörðunar ásamt gögnum máls og umsögn sinni.

74. gr.

Innheimta sakarkostnaðar.

Lögreglustjóri, eða annar aðili samkvæmt ákvörðun dómsmálaráðherra, sbr. 70. gr., annast innheimtu sakarkostnaðar.

Um innheimtu sakarkostnaðar gilda ákvæði 70. og 71. gr. eftir því sem við á.

75. gr.

Framkvæmd eignaupptöku.

Lögreglustjóri annast framkvæmd eignaupptöku.

Nú er það sem gert hefur verið upptækt í vörslu lögreglu og skal lögreglustjóri ráðstafa því ef ætla má að það hafi verðgildi umfram kostnað við sölu. Að öðrum kosti skal eyða því sem gert hefur verið upptækt.

X. KAFLI

Málsmeðferð og kærueimildir.

76. gr.

Kæruleiðir og aðgangur að gögnum.

Þegar forstöðumaður fangelsis tekur ákvörðun að höfðu samráði við fangelsismálastofnun samkvæmt ákvæðum laga þessara er slík ákvörðun kæránleg til ráðuneytis.

Fangi á ekki rétt á aðgangi að málgögnum sem innihalda upplýsingar um aðra fanga eða öryggisatriði viðkomandi fangelsis.

Heimilt er að halda gögnum og upplýsingum frá fanganum ef slíkt telst nauðsynlegt með tilliti til öryggis fangelsis, brotþola, vitna eða annarra sem tengjast máli fanga, annarra fanga, rannsóknar sakamáls eða annarra sérstakra ástæðna.

XI. KAFLI

Ýmis ákvæði.

77. gr.

Gæsluvarðhaldsfangar.

Ákvæði V. og VI. kafla gilda einnig um gæsluvarðhaldsfanga.

Eftir því sem við getur átt gilda ákvæði II., III. og IV. kafla einnig um gæsluvarðhaldsfanga svo framarlega sem annað leiðir ekki af takmörkunum sem gæsluvarðhaldsfanga er gert að sæta á grundvelli laga um meðferð opinberra mála. Þó ber gæsluvarðhaldsfanga ekki að stunda vinnu í fangelsi.

78. gr.

Náðunarnefnd.

Dómsmálaráðherra skipar þriggja manna nefnd, náðunarnefnd, svo og þrjá varamenn, til þriggja ára í senn. Formaður nefndarinnar og varaformaður skulu uppfylla skilyrði laga til að hljóta skipun í embætti héraðsdómara.

Nefndin skal láta ráðherra í té rökstudda tillögu um afgreiðslu á erindum sem til hans er skotið vegna ákvörðunar fangelsismálastofnunar um samfélagsþjónustu og reynslulausn, svo og um afgreiðslu náðunarbeiðna.

79. gr.

Vinnsla persónuupplýsinga.

Hjá fangelsismálastofnun og í fangelsum er vinnsla persónuupplýsinga um fanga heimil, þar á meðal þeirra upplýsinga sem viðkvæmar geta talist, að því marki sem slík vinnsla telst nauðsynleg vegna starfsemi viðkomandi stofnunar. Um meðferð persónuupplýsinga samkvæmt þessari grein fer samkvæmt lögum um persónuvernd og meðferð persónuupplýsinga.

80. gr.

Reglugerðarheimildir.

Dómsmálaráðherra setur reglugerð um nánari framkvæmd laga þessara, þar á meðal reglur um fangelsismálastofnun og hlutverk hennar, t.d. um vinnslu persónuupplýsinga í stofnuninni og í fangelsum. Í reglugerð er einnig heimilt að mæla fyrir um vinnu og nám fanga, um greiðslu og fjárhæð þóknunar fyrir vinnu og nám, um leyfi til dvalar utan fangelsis og um viðtöl við fanga og talsmenn fanga í fjölmiðlum.

Þá er ráðherra heimilt að kveða í reglugerð nánar á um önnur atriði er varða framkvæmd ákvæða um réttindi og skyldur fanga, fyrirkomulag og framkvæmd einangrunar, agaviðurlög, haldlagningu og upptöku muna, svo og um veitingu reynslulausnar, þar á meðal útfærslu skilyrða reynslulausnar.

Fangelsismálastofnun setur reglur fangelsa.

81. gr.

Refsiákvæði.

Sá sem smyglar eða reynir að smygla til fanga munum eða efnum sem getið er í 1. mgr. 52. gr. og hann veit eða má vita að fanga er óheimilt að hafa í fangelsi skal sæta sektum eða fangelsi allt að sex mánuðum nema þyngri refsing liggi við samkvæmt öðrum lögum.

82. gr.

Gildistaka.

Lög þessi taka gildi 1. júlí 2005.

Jafnframt falla úr gildi lög um fangelsi og fangavist, nr. 48 19. maí 1988, með síðari breytingum, svo og 40.–42. gr., 2.–5. mgr. 52. gr. og 58. gr. almennra hegningarlaga, nr. 19 12. febrúar 1940, með síðari breytingum.

Athugasemdir við lagafrumvarp þetta.

Fangelsismálalöggjöfin hefur um nokkra hríð verið til skoðunar í dómsmálaráðuneytinu. Á árinu 2001 skipaði dómsmálaráðherra vinnuhóp til þess að gera heildarendurskoðun á lögum og reglum um fullnustu refsidóma og semja lagafrumvarp sem ætlað væri að leysa af hólmi lög um fangelsi og fangavist, nr. 48 19. maí 1998, og önnur lagaákvæði þar sem fjallað væri um fullnustu refsinga.

Á síðasta þingi lagði dóms- og kirkjumálaráðherra fram frumvarp til laga um fullnustu refsinga sem hafði verið unnið á vegum dóms- og kirkjumálaráðuneytisins í samvinnu við fangelsismálastofnun. Þegar frumvarpið var kynnt sagði ráðherra að ekki hefði verið talin

ástæða til af hálfu ráðuneytisins að leita eftir umsögnum um það, enda ekki augljóst hverjir ættu að fá það til umsagnar. Á hinn bóginn væri mikilvægt að heyra álit sem flestra á frumvarpinu, enda væri með því í fyrsta sinn leitast við að festa í lög ákvæði um fullnustu refsinga sem fram til þessa hefðu verið í reglugerðum, reglum og starfsreglum fangelsa.

Þegar málið kom til meðferðar allsherjarnefndar Alþingis sendi hún það fjölmörgum til umsagnar og kom í ljós að margir töldu að kanna þurfti ýmis ákvæði frumvarpsins betur. Dóms- og kirkjumálaráðherra ákvað þá að kalla frumvarpið aftur til frekari skoðunar í ljósi umsagna og umræðna um málið á opinberum vettvangi. Ákvörðun ráðherrans var fagnað af þeim sem láta sig þetta mikilvæga mál skipta efnislega.

Eftir að frumvarpið kom til meðferðar að nýju í dóms- og kirkjumálaráðuneytinu varð sú breyting að Þorsteinn A. Jónsson fangelsismálastjóri réðst til starfa sem skrifstofustjóri Hæstaréttar en Valtýr Sigurðsson héraðsdómari var skipaður fangelsismálastjóri. Valtýr hefur því komið að gerð þess frumvarps sem nú liggur fyrir. Á vegum fangelsismálastofnunar hefur samhliða því sem að endurgerð frumvarpsins hefur verið unnið farið fram stefnumótunarvinna og samin skýrsla á grundvelli hennar, *Um markmið í fangelsismálum og framtíðaruppbyggingu fangelsanna*, þar sem tekið er á mikilvægum álitaeftum varðandi framkvæmd laga um fullnustu refsinga. Í skýrslunni segir meðal annars:

„Tilgangur með rekstri fangelsa er að fullnusta refsidóma samkvæmt efni þeirra þannig að dæmdir menn taki út þá refsingu sem þeim hefur verið ákvörðuð í dómi. Fangelsismálastofnun telur að það sé meginmarkmið með fangelsun að hún fari fram með öruggum hætti þannig að réttaröryggi almennings sé tryggt og tilætluð sérstök og almenn varnaðaráhrif fangelsisvistarinnar séu virt.

Að lokinni refsivist snýr fangi aftur út í samfélagið og því er þjóðfélagslega hagkvæmt að draga úr líkum á endurkomu hans í fangelsi vegna nýrra afbrota. Fangelsismálastofnun telur mikilvægt að sett verði þau markmið að föngum verði tryggð örugg og vel skipulögð afplánun, að mannleg og virðingarverð samskipti verði höfð í fyrirrúmi og að fyrir hendi verði aðstæður og umhverfi sem hvetur fanga til að takast á við vandamál sín. Til að ná fram þessum markmiðum þarf að setja fram einstaklingsbundna áætlun um framvindu afplánunarferils sérhvers fanga í upphafi refsivistar. Áætlun þessi fæli í sér þætti eins og áhættumat, meðferðarþörf, getu til náms og/eða vinnu, sálfræðilegan, félagslegan og annan stuðning. Eftir þessari áætlun yrði síðan unnið með viðkomandi fanga á afplánunartímanum af menntuðu og hjálphuðu starfsfólki og áætlunin endurskoðuð reglulega. Þegar kemur að lokum afplánunar viðkomandi yrði stuðlað að því, í samvinnu við fangann, að hann ætti fastan sama stað, hefði góð tengsl við fjölskyldu og/eða vini, kynni að leita sér aðstoðar og næði að fóta sig í samfélaginu.“

Við afgreiðslu hins nýja frumvarps er nauðsynlegt að líta til þessarar skýrslu og þeirra sjónarmiða um framtíð fangelsismála sem þar er að finna. Dóms- og kirkjumálaráðherra mun á grundvelli skýrslunnar og með vísan til þess hver verður afgreiðsla þessa frumvarps móta tillögur um næstu skref varðandi byggingu nýs fangelsis. Allar athuganir sýna að nauðsynlegt er að við Reykjavík sé reist nýtt fangelsi en á hinn bóginn er einnig eðlilegt að huga að því að stækka fangelsin að Litla-Hrauni, Kvíabryggju og á Akureyri.

Þá ber að geta þess að í frumvarpinu, sem nú er lagt fram, er eins og í hinu fyrra lagt til að fjölmörgum ákvæðum laga og reglugerða um fullnustu refsinga verði skipað í ein heildarlög er varði réttindi og skyldur dæmdra manna. Miðar frumvarpið að því að gera gildandi reglur skýrari og að styrkja lagastoð ýmissa ákvæða, ásamt því að leggja til nýmæli í fullnustulöggjöfni. Sem dæmi má nefna ákvæði um gerð meðferðaráætlunar í byrjun afplánunar,

og einnig ákvæði um réttindi og skyldur fanga hvað varðar símtöl og bréfaskriftir, hvaða muni fangi má hafa í klefa sínum, rétt hans til að njóta útiveru og iðka tómstundastörf, aðgang að fjölmíðli til að fylgjast með gangi þjóðmála og rétt til að hafa samband við prest eða annan sambærilegan fulltrúa skráðs trúfélags. Ekki síst er vert að geta ákvæða frumvarpsins um reglubundin dagsleyfi, en ákvæði frumvarpsins miða að því að rýmka rétt fanga til þeirra en um leið verði tekið hart á því ef reglur eru brotnar.

Þá miða nokkur ákvæði að því að bæta öryggi í fangelsi, til hagsbóta fyrir bæði þá sem dvelja þar og starfa. Lagt er til að fangaverðir og annað starfsfólk fangelsa sé bundið þagnar-skyldu áþekkri þeirri sem lögreglumenn hlíta. Einnig er lagt til að heimild fangavarða til að beita valdi verði lögbundin, og þau tilvik tiltekin sérstaklega þar sem heimilt verði að beita valdi. Auk þess eru lögð til ákvæði til að stemma stigu við smygli á munum og eignum til fanga sem honum er óheimilt að hafa í fangelsi, m.a. með því að heimila leit á þeim sem heimsækir fanga að fengnu samþykki þess aðila. Þá verði jafnframt refsivert að smygla eða reyna að smygla munum eða eignum til fanga.

Fyrirnefnd heildarendurskoðun tekur eins og áður segir til laga um fangelsi og fangavist ásamt nokkrum ákvæðum almennra hegningarlaga er varða innheimtu sekta og reynslulausn. Hvað varðar sektarinnheimtu er lögð til breyting á fyrirkomulagi hennar þannig að dómsmálaráðherra verði heimilt að fela hana einum aðila á landsvísu. Er þetta byggt á tillögum starfshóps um sektarinnheimtu, sem dómsmálaráðherra skipaði árið 2003, en meginþorri tillagna starfshópsins kemur fram í frumvarpi til laga um breyting á lögum um meðferð opinberra mála, nr. 19/1991, og lögum um aðför, nr. 90/1989, sem dómsmálaráðherra flytur á þessu löggjafarþingi.

Þá er ráðgert að lögfest verði fjölmörg ákvæði sem nú er skipað í reglugerð. Er einkum um að ræða reglugerð um fullnustu refsídóma, nr. 29/1993, reglugerð um vinnu, nám og dagpeninga til afplánunarfanga, nr. 409/1998, reglugerð um leyfi afplánunarfanga til dvalar utan fangelsis, nr. 719/1995, og reglugerð um bréfaskipti, símtöl og heimsóknir til afplánunarfanga, nr. 119/1990.

Við samningu frumvarpsins var einnig höfð hliðsjón af ákvæðum danskra laga um fullnustu refsinga, þ.e. lov om fuldbyrdelse af straf, nr. 432/2000, og norskra laga um sama efni, þ.e. lov om gjennomføring af straff, nr. 21/2000. Einnig var litið til ákvæða evrópsku fangelsisreglnanna sem gefnar voru út af Evrópuráðinu í febrúar 1987.

Loks var höfð hliðsjón af álitum umboðsmanns Alþingis um málefni fanga sem gefin hafa verið síðastliðin ár.

Í frumvarpinu eru ýmis nýmæli og breytingar og eru þessar helstar:

1. Upphaf afplánunar og vistunaráætlun.

Lagt er til að fjallað verði nánar um upphaf afplánunar í frumvarpinu en nú er gert og með hvaða hætti hún hefst, sbr. 10. og 11. gr. frumvarpsins. Lögð er áhersla á að frestun á afplánun heyri til undantekninga svo sem verið hefur í framkvæmd. Í því sambandi er lagt til að tímalengd frestsins verði stytta frá núgildandi reglugerðarákvæðum, sbr. 11. gr. frumvarpsins. Það nýmæli er lagt til að gerð verði einstaklingsbundin áætlun um afplánun og meðferð við upphaf afplánunar, sbr. 17. gr.

2. Störf og nám fanga.

Ákvæði 18.–21. gr. frumvarpsins fjalla um störf, eða eftir atvikum nám, fanga. Fjallað er um vinnuskyldu, heimild fanga til að útvega sér sjálfur vinnu, greiðslu þóknunar og hvað

megi draga af henni. Þá er kveðið á um rétt fanga til þess að fá greidda dagpeninga þegar hann sannanlega getur ekki sinnt vinnuskyldu af heilsufarsástæðum.

3. Réttindi og skyldur fanga.

Í III. kafla frumvarpsins, um réttindi og skyldur fanga, eru fjölmörg nýmæli. Ítarleg ákvæði eru um heimsóknir til fanga, sbr. 33.–35. gr. frumvarpsins. Gert er ráð fyrir að fangi eigi rétt á að fá heimsókn í fangelsið eigi sjaldnar en vikulega en forstöðumaður skal rökstyðja skriflega ákvörðun um að banna tilteknum mönnum að heimsækja fanga. Þá er fjallað um leit á þeim sem heimsækja fanga en slík leit yrði aðeins framkvæmd með samþykki þess sem leitað er á. Samþykki hlutaðeigandi ekki leit má synja um heimsóknina eða láta hana fara fram undir eftirliti, eftir atvikum í sérstökum vistarverum. Sérstaklega er fjallað um heimsóknir barna í fangelsið til þess að tryggja að þau verði ekki fyrir óþarfa raski.

Eins og fram kemur hér að framan hefur verið leitast við að gera réttindi og skyldum fanga skýr skil í sambandi við símtöl, sbr. 36. gr., og bréfaskipti, sbr. 37. gr. Þá er lagt til að lögfest verði ýmis mikilsverð réttindi fanga: réttur fanga til að fylgjast með gangi þjóðmála, sbr. 38. gr., rýmri réttur til útivistar, réttur til iðkunar tómsundastarfa o.fl., sbr. 39. gr., réttur erlendra fanga til að hafa samband við sendiráð eða annan sambærilegan fulltrúa lands síns, réttur á túlki þegar erlendum fanga er gerð grein fyrir réttindum sínum og skyldum í afplánun, sbr. 40. gr., og réttur fanga til að hafa samband við prest eða annan sambærilegan fulltrúa skráðs trúfélags, sbr. 41. gr. Auk þess er lagt til að mælt verði skýrt fyrir um hvaða hluti fangi má hafa í klefa sínum, sbr. 42. gr. Þá er kveðið á um rétt fanga til að kjósa sér talsmenn til þess að vinna að málefnum þeirra og koma fram fyrir þeirra hönd, sbr. 43. gr.

4. Heilbrigðisþjónusta.

Í frumvarpinu er að finna nokkur ákvæði er varða heilsugæslu fanga. Gert er ráð fyrir að fangar fari í læknisskoðun við upphaf afplánunar, sbr. 16. gr. Einnig er fjallað nánar um rétt fanga til að njóta heilbrigðisþjónustu, sbr. 22. gr. frumvarpsins, en ekki er gert ráð fyrir breytingu á núverandi skipan. Eigi kona ungubarn við upphaf afplánunar eða eignist hún barn á meðan hún afplánar refsingu má heimila henni í samráði við barnaverndarnefnd að hafa það hjá sér, sbr. 23. gr.

Um vistun fanga á sjúkrahúsi er fjallað í 15. gr. Sem endranær er nauðsyn vistunar háð mati lækni svo og tilhögun hennar, en gert er ráð fyrir að fangelsismálastofnun sé heimilt að leita sérfræðiálits um þessi atriði. Afpláni fangi refsingu á heilbrigðis- og meðferðarstofnun til lengri eða skemmri tíma er lagt til að fangelsismálastofnun geti sett sérstök skilyrði fyrir vistun fanga þar.

5. Skráning persónuupplýsinga.

Í frumvarpinu eru nýmæli er varða skráningu persónuupplýsinga um fanga. Fangelsismálastofnun og fangelsur er veitt heimild til að vinna persónuupplýsingar að því marki sem nauðsynlegt er, sbr. 79. gr. frumvarpsins. Um vinnsluna fer samkvæmt lögum um persónuvernd og meðferð persónuupplýsinga, nr. 77/2000. Þá verði fangelsi veitt heimild til að taka andlitsmynd af fanga við upphaf fangavistar, sbr. 3. málsl. 2. mgr. 16. gr. frumvarpsins. Það þykir nauðsynlegt, einkum ef fangi strýkur.

6. Fangaverðir.

Gert er ráð fyrir að kveðið verði nánar á um heimildir og skyldur fangavarða en nú er gert. Lagt er til að fjallað verði ítarlega um heimild fangavarða til valdbeitingar og þagnarskyldu þeirra og annarra starfsmanna fangelsisins, sbr. 7. og 8. gr. frumvarpsins.

7. Leit, líkamsleit og líkamsrannsókn.

Í V. kafla er lagt til að fangavörðum sé heimilt að leita í klefum fanga og gera líkamsleit á fanga og sett ýmis nánari ákvæði þar um. Enn fremur eru í kaflanum ákvæði um líkamsrannsókn á fanga, sbr. 54. gr., og að lækni eða hjúkrunarfræðingur skuli annast hana. Ákvörðun um leit í klefa fanga og líkamsrannsókn skuli tekin með rökstuddri bókun og skýrsla gerð um slíkar aðgerðir.

8. Haldlagning og eignaupptaka.

Í frumvarpinu er að finna ákvæði um haldlagningu og eignaupptöku, sbr. 62. gr. Þar er gert ráð fyrir sérstakri heimild fyrir forstöðumann fangelsis til að gera upptæka muni eða peninga sem smyglað hefur verið inn í fangelsi og ekki eru eign grandlauss þriðja manns.

9. Agaviðurlög o.fl.

Í frumvarpinu er fjallað um það hvað teljist vera agabrot og hvers konar agaviðurlögum verði beitt þegar fangar gerast sekir um agabrot. Lagt er til að kveðið verði skýrt á um það að aðeins megi beita einangrun við tiltekin meiri háttar agabrot. Ekki eru lagðar til breytingar á málsmeðferð kæru ákvörðunar um agaviðurlög fyrir utan þann frest sem ráðuneytið hefur til málsmeðferðar. Lagt er til að hann verði fjórir dagar, sbr. 2. mgr. 61. gr. Þá verði heimilt að aðskilja fanga frá öðrum í nánar greindum tilvikum, sbr. 58. gr. Einnig er lagt til að lögfest verði heimild til að vista fanga í öryggisklefa í ákveðnum tilvikum og kveðið á um heimild til að halda honum föstum með nánar tilteknum aðferðum, sbr. 59. gr. Gert er ráð fyrir að lækni skoði fanga þegar einangrun skv. 57. gr. er beitt eða aðskilnaði skv. 58. gr. eða þegar fangi er vistaður í öryggisklefa, sbr. 59. gr.

10. Leyfi til dvalar utan fangelsis.

Í IV. kafla er gert ráð fyrir að fangi sem afplánar refsingu fái ekki leyfi til dvalar utan fangelsis nema í undantekningartilfellum. Lagt er til að lögfest verði í hvaða tilvikum fangi eigi rétt á leyfi í stað þess að kveða á um það í reglugerð eins og nú er gert. Fjalla 44.–45. gr. um reglubundin dagsleyfi en 46. gr. um skammtímaleyfi til dvalar utan fangelsis. Hámarks-tími dagsleyfa er eftir sem áður 14 klukkustundir en lagt er til að heimilt verði að lengja leyfið ef fangi á sannarlega um langan veg að fara til heimilis síns. Þá er einnig að finna heimild til þess að lengja skammtímaleyfi þegar sérstakar aðstæður eru fyrir hendi. Réttur til dagsleyfa er samkvæmt frumvarpinu rýmkaður verulega frá því sem verið hefur, sbr. athugasemdir við 44.–45. gr. frumvarpsins. Á hinn bóginn gildi strangari reglur um endur-veitingu slíkra leyfa hafi fangi ekki haldið skilyrði þeirra.

Gert er ráð fyrir að fangar geti fengið leyfi til dvalar utan fangelsis til að stunda vinnu, nám eða starfsþjálfun, sbr. 47. gr., enda teljist það heppilegur þáttur í refsifullnustu eða til að búa fanga undir að afplánun ljúki.

11. Reynslulausn.

Ákvæði 40.-42. gr. almennra hegningarlaga um reynslulausn eru tekin upp í VI. kafla frumvarpsins, ásamt ákvæðum reglugerðar nr. 29/1993, um fullnustu refsídóma. Í 4. mgr. 64. gr. er nýmæli um að heimilt sé að krefjast þess að sá sem reynslulausn sætir undirgangist rannsókn á öndunarsýni eða blóð- og þvagrannsókn ef ástæða er til að ætla að hann brjóti gegn því skilyrði reynslulausnar að neyta ekki áfengis eða fíkniefna.

12. Skilorðsbundnar refsingar.

Í VII. kafla er mælt fyrir um skilorðseftirlit fangelsismálastofnunar. Stofnunin gerir dómþola grein fyrir í hverju eftirlitið felist og honum beri að hlíta því sem fangelsismálastofnun leggur fyrir hann, sbr. 67. gr. frumvarpsins. Telji fangelsismálastofnun að dómþoli hafi rofið skilyrði gerir stofnunin lögreglu og ákærvaldi viðvart, sbr. 69. gr. Þegar opinber rannsókn á meintum skilorðsrofum hefst lýkur skilorðseftirliti fangelsismálastofnunar en falli rannsókn niður tekur stofnunin við eftirliti að nýju. Í 68. gr. er lagt til að fangelsismálastofnun geti krafist þess að dómþoli undirgangist rannsókn á öndunarsýni eða blóð- og þvagrannsókn ef ástæða er til að ætla að hann hafi brotið gegn skilyrði um að neyta ekki áfengis eða ávana- og fíkniefna.

13. Samfélagsþjónusta.

Samkvæmt 1. mgr. 27. gr. frumvarpsins getur dómþoli sem hlotið hefur allt að sex mánaða óskilorðsbundið fangelsi óskað eftir því að fá fangelsisrefsingu sína fullnustaða með ólaun- aðri samfélagsþjónustu. Þessi regla er óbreytt frá því sem fram kemur í 1. mgr. 22. gr. laga um fangelsi og fangavist. Skv. 2. mgr. þeirrar greinar getur dómþoli sem hlotið hefur fangelsisrefsingu samkvæmt fleiri en einum dómi einnig óskað eftir fullnustu refsingar sinnar með samfélagsþjónustu sé samanlögð refsing ekki lengri en sex mánuðir. Lögð er til sú rýmkun í frumvarpinu að í tilvikum sem þessum geti samanlögð refsing verið allt að níu mánuðir, þó þannig að óskilorðsbundinn hluti refsingarinnar sé ekki lengri en sex mánuðir. Sama regla gildi þegar hluti fangelsisrefsingar er skilorðsbundinn.

Þá er gert ráð fyrir því að dómþoli óski skriflega eftir samfélagsþjónustu við fangelsismálastofnun eigi síðar en viku áður en hann átti upphaflega að hefja afplánun vararefsingar, sbr. 1. tölul. 1. mgr. 28. gr., í stað hálf mánaðar eins og gert var ráð fyrir í lögum um fangelsi og fangavist. Einnig er lagt til að við þau skilyrði samfélagsþjónustu sem talin eru upp í 28. gr. bætist nýr töluliður sem kveði á um að dómþoli afpláni ekki þá þegar refsingu í fangelsi, sbr. 4. tölul. 1. mgr. greinarinnar.

Lagt er til að vararefsingu fésekta undir 60.000 kr. verði ekki unnt að fullnusta með samfélagsþjónustu, sbr. 72. gr. Þá er lagt til að fallið verði frá því að útiloka þá dómþola, sem hafa í einni eða fleiri refsíákvörðun verið dæmdir í óskilorðsbundið fangelsi og gert að greiða fésekt, frá því að fá vararefsingu fullnustaða með samfélagsþjónustu í þeim tilvikum þegar samanlögð fangelsisrefsing og vararefsing er lengri en eitt ár. Einnig er lagt til að fallið verði frá því að útiloka samfélagsþjónustu þegar vararefsing fésektar, samkvæmt einni eða fleiri refsíákvörðun, er hærri en eitt ár.

14. Fullnusta fésekta.

Lagt er til að tiltekin ákvæði almennra hegningarlaga um fullnustu fésekta verði tekin upp í frumvarpið, sbr. ákvæði VIII. kafla. Gert er ráð fyrir að dómsmálaráðherra verði heimilt að ákveða að innheimta sekta, sem ákvarðaðar eru af dómstólum eða stjórnvöldum, sbr. 70. gr.,

og sakarkostnaðar, sbr. 74. gr., verði í höndum eins lögreglustjóra eða annars aðila á landsvísu.

Athugasemdir við einstakar greinar frumvarpsins.

Um 1. gr.

Fyrsti kafli frumvarpsins fjallar um stjórn og skipulag fangelsismála og er lagt til í upphafi hans að dómsmálaráðherra fari með yfirstjórn fangelsismála. Þetta er óbreytt skipan frá núgildandi lögum um fangelsi og fangavist, nr. 48/1988, sbr. og 3. gr. auglýsingar nr. 96/1969, um staðfestingu forseta á reglugerð um Stjórnarráð Íslands, með áorðnum breytingum, en samkvæmt henni fer dóms- og kirkjumálaráðuneytið m.a. með framkvæmd refsingar, fanga-hús og vinnuhæli, reynslulausn refsifanga, náðun og uppgjöf sakar, uppreist æru, fangahjálp og framsal sakamanna.

Um 2. gr.

Hér er kveðið á um verkefni fangelsismálastofnunar. Í stað þess að telja upp verkefni stofnunarinnar, eins og gert er í 2. gr. gildandi laga, er lagt til að ákvæðið verði einfaldað og einungis kveðið á um meginverkefni stofnunarinnar.

Í 2. mgr. er lagt til að fangelsismálastofnun hafi umsjón með rekstri fangelsa sem er breyting frá gildandi lögum þar sem kveðið er á um að fangelsismálastofnun annist daglega yfirstjórn á rekstri fangelsa. Með því er verið að undirstrika að fangelsi séu sjálfstæðar stofnanir og stjórnsýslueiningar.

Um 3. gr.

Greinin er að nokkru leyti sambærileg við ákvæði 3. gr. gildandi laga um fangelsi og fangavist. Þó er lagt til að afnumin verði skipting fangelsa í afplánunarfangelsi og gæsluvarðhaldsfangelsi, en sérstakt gæsluvarðhaldsfangelsi hefur ekki verið starfrækt hér á landi um árabil. Gert er ráð fyrir heimild til að vista gæsluvarðhaldsfanga meðal afplánunarfanga teljist einangrun ekki nauðsynleg. Því hefur verið haldið fram að slíkt fyrirkomulag stríði gegn 1. mgr. 68. stjórnarskrárinnar og 3. gr. mannréttindasáttmála Evrópu. Því er til að svara að fjöldi gæslufanga er mismikill og oftar en ekki eru fáir sem sæta slíkri vistun. Að meðaltali síðastliðin fimm ár voru gæsluvarðhaldsfangar 14 á ári, þar af 10 sem ekki sættu sérstakri einangrun. Þessar tölur sýna að erfitt að tryggja þessum föngum vinnu og aðstöðu við hæfi í sérstöku fangelsi. Á engan hátt er verið að taka afstöðu til sektar eða sakleysis slíkra fanga með vistun þeirra innan um afplánunarfanga heldur verið að koma í veg fyrir algera félagslega einangrun þeirra og tryggja þeim viðunandi aðgang að vinnu, námi og öðru sambærilegu.

Samkvæmt greininni skal það heyra til undantekninga að gæsluvarðhaldsfangar séu vistadír í fangageymslu lögreglu. Kveðið er á um hámarks lengd slíkrar vistunar og verða sérstakar ástæður að búa að baki eigi að víkja frá þeim tímamörkum.

Um 4. gr.

Greinin er óbreytt frá 4. gr. gildandi laga um fangelsi og fangavist.

Um 5. gr.

Hér er mælt fyrir um skipun forstöðumanns fangelsis, sbr. 5. gr. gildandi laga um fangelsi og fangavist.

Um 6. gr.

Greinin er samhljóða 6. gr. gildandi laga um fangelsi og fangavist.

Um 7. gr.

Hér er fjallað um valdbeitingarheimild fangavarða. Líta verður á það sem meginreglu að þeir sem starfa í fangelsum sinni skyldustörfum sínum án valdbeitingar. Hins vegar er nemandum í fangavarðaskóla af augljósum ástæðum kennt að beita varnartækjum við ákveðnar aðstæður. Í ákvæði þessu er gert ráð fyrir sérstökum skilyrðum valdbeitingar og er um tæmandi talningu að ræða. Þá eru almenn skilyrði valdbeitingar að ekki verði beitt harkalegra úrræði en nauðsynlegt er til að ná því markmiði sem að er stefnt hverju sinni, þ.e. ef vægari úrræði hafa reynst þýðingarlaus.

Á það skal bent að í 3. gr. vopnalaga er gert ráð fyrir að ráðherra setji sérstakar reglur um vopn, tæki og efni skv. 1. og 2. gr. laganna sem eru í eigu fangelsa, en vopnalögin gilda ekki um framangreind vopn.

Um 8. gr.

Ákvæðið er sambærilegt við 22. gr. lögreglulaga. Í 18. gr. laga nr. 70/1996, um réttindi og skyldur starfsmanna ríkisins, er kveðið á um að ríkisstarfsmanni sé skylt að gæta þagnarmælsku um atriði sem hann fær vitneskju um í starfi sínu og leynt skuli fara samkvæmt lögum, fyrirmælum yfirmanna eða eðli máls. Skv. 136. gr. almennra hegningarlaga, nr. 19/1940, varðar það opinberan starfsmann refsingu ef hann segir frá nokkru sem leynt á að fara og hann hefur fengið vitneskju um í starfi sínu eða varðar embætti hans eða sýslan.

Vegna eðlis starfa starfsmanna fangelsa og fangelsismálastofnunar þykir rétt að kveðið verði sérstaklega á um þagnarskyldu. Þagnarskyldan tekur til upplýsinga sem starfsmenn fá í starfi sínu og vegna þess. Ákvæðið á við um alla sem starfa í fangelsum, ekki einvörðungu fangaverði og starfsmenn fangelsismálastofnunar. Þagnarskyldan tekur til upplýsinga um einkahagi fanga og þeirra sem þeim tengjast. Gert er ráð fyrir að um upplýsingar sé að ræða sem eðlilegt er að leynt fari. Þá falla hér undir upplýsingar er varða öryggi fangelsa og fangelsisyrvalda og aðrar upplýsingar sem leynt skulu fara samkvæmt lögum, starfsreglum eða eðli máls. Undir upplýsingar er varða öryggi fangelsa og fangelsisyrvalda falla allar upplýsingar sem með einhverjum hætti gætu haft áhrif á öryggi þeirra. Má í því sambandi nefna upplýsingar um vaktafyrirkomulag, tækjabúnað, fyrirkomulag vistunar fanga, reglubundnar sendingar í fangelsi og aðrar upplýsingar sem eru til þess fallnar að veikja öryggi fangelsa ef gerðar eru kunnugar.

Í 8. tölul. 2. gr. laga nr. 77/2000, um persónuvernd og meðferð persónuupplýsinga, eru taldar upp þær upplýsingar sem teljast viðkvæmar persónuupplýsingar. Meðal þeirra eru upplýsingar um hvort maður hafi verið grunaður, kærður, ákærður eða dæmdur fyrir refsiverðan verknað og upplýsingar um heilsuhagi og lyfja-, áfengis- eða vímuefnanotkun. Má af þessu fá nokkrar vísbendingar um til hvaða upplýsinga þagnarskyldan nær þótt ekki sé þetta tæmandi upptalning.

Tilgangur greinarinnar er að sporna við því að fangaverðir, aðrir sem starfa í fangelsum og starfsmenn fangelsismálastofnunar láti af hendi upplýsingar sem ákvæðið tekur til. Sérstaklega er kveðið á um að þagnarskyldan haldist þótt látið sé af starfi.

Um 9. gr.

Efni ákvæðisins svarar til 1. mgr. 1. gr. reglugerðar nr. 29/1993, um fullnustu refsíðoma. Þó er hér einungis gert ráð fyrir að fangelsismálastofnun taki við refsíðomum til fullnustu frá ríkissaksóknara, en ekki frá Hæstarétti og öðrum dómum þar sem refsing er ákveðin, eins og reglugerðarákvæðið kveður á um. Rétt þykir að þegar dómur er sendur fangelsismálastofnun til fullnustu sé hann fullnustuhæfur. Skv. 1. mgr. 139. gr. laga nr. 19/1991, um meðferð opinberra mála, má ekki fullnægja ákvæði í dómi um refsingu og önnur viðurlög fyrr en afráðið er hvort máli verður skotið til æðra dóms. Þá er það meginregla að áfrýjun frestar fullnustu dóms um refsingu og önnur viðurlög. Refsíðomar eru því fyrst fullnustuhæfir þegar þeir berast birtir frá ríkissaksóknara til fangelsismálastofnunar.

Um 10. gr.

Hér er kveðið á um með hvaða hætti afplánun hefst miðað við hvort dómþoli er ekki þegar í afplánun, hvort hann afplánar dóm eða situr í gæsluvarðhaldi. Er þetta nýmæli í lögum en 1., 3. og 5. mgr. ákvæðisins eiga fyrirmynd í dönsku fullnustulögunum. Rétt þykir að tekin séu af tvímæli um þetta.

Í ákvæðinu er kveðið sérstaklega á um að tilkynning um afplánun skuli berast þeim sem er ekki þegar í afplánun með sannanlegum hætti með að minnsta kosti þriggja vikna fyrirvara. Frestur þessi er almennt séð talinn hæfilegur til þess að dómþoli geti gert nauðsynlegar ráðstafanir vegna fyrirhugaðrar afplánunar og búið sig og sína nánustu undir hana.

Í 4. mgr. er lagt til að heimilt sé að láta dómþola hefja afplánun án boðunar eða áður en afplánun á að hefjast samkvæmt boðun fremji dómþoli refsiverðan verknað á ný, ef hætta er talin á að hann reyni að koma sér undan refsingu eða ef almannahagsmunir mæla með því. Auk þess sem ákvæðið á við ef dómþoli fremur nýjan refsiverðan verknað á það t.d. við um þegar dómþoli sætir farbanni eða lögregla hefur endurtekin afskipti af honum án þess að um refsiverðan verknað sé að ræða eða aðstandendur dómþola óska eftir að afplánun hefjist fyrr en gert var ráð fyrir, m.a. vegna andlegs ástands dómþola eða mikillar áfengis- og/eða fíkniefnaneyslu hans. Við mat á því hvenær almannahagsmunir mæla með því að afplánun hefjist án fyrirvara skal litið til eðlis brotsins.

Um 11. gr.

Efni ákvæðisins er að stofni til úr 3. gr. reglugerðar nr. 29/1993. Þó eru lagðar til nokkrar breytingar. Lagt er til að fangelsismálastofnun geti veitt stuttan frest á afplánun mæli sérstakar ástæður með því, en fresturinn geti ekki orðið lengri en þrjú mánuðir alls. Er þetta stytting á fresti frá 3. gr. reglugerðar nr. 29/1993, en samkvæmt henni er heimilt að veita frest í allt að sex mánuði. Í framkvæmd hafa frestir aðeins verið veittir í undantekningartilvikum og hafa þeir að jafnaði verið stuttir. Litið er svo á að hinn þriggja vikna frestur skv. 10. gr. laganna teljist fullnægjandi í þessu sambandi.

Í 2. mgr. eru ákvæði um að við ákvörðun um frest á afplánun skuli, auk þess að taka mið af alvarleika afbrots dómþola, sakarferli og hversu langt sé frá því að brot var framið, taka mið af persónulegum aðstæðum dómþola. Þá er lagt til að synja skuli um frest ef beiðni er fyrst borin fram eftir að afplánun á að vera hafin samkvæmt boðun.

Ákvæði 3. mgr. eru að efni til úr 4. gr. reglugerðar nr. 29/1993. Einnig eru sambærileg ákvæði í dönsku fullnustulögunum.

Í 4. og 5. mgr. eru sambærileg ákvæði við 13. gr. dönsku laganna um að ef dómþoli rýfur skilyrði fyrir frestun fullnustu eða gefur rangar upplýsingar vegna frestbeiðnar geti fangelsismálastofnun ákveðið að afplánun hefjist án fyrirvara.

Mæti dómþoli ekki að fresti loknum til afplánunar felur fangelsismálastofnun lögreglu að handtaka dómþola og færa í fangelsi, sbr. 10. gr. frumvarpsins.

Um tengsl á milli náðunarbeiðni og afplánunar er mælt fyrir um í 2.–4. mgr. ákvæðisins. Náðunarbeiðni dómþola sem ekki er þegar í afplánun frestar afplánun sé hún lögð fram eigi síðar en hálfum mánuði áður en afplánun skal hefjast. Mælt er fyrir um undantekningar frá þessari reglu í 2. máls. 2. mgr. og 3. mgr. ákvæðisins. Um skilyrði frestveitinga í tengslum við framkomna frestunar- eða náðunarbeiðni er fjallað í 4. og 5. mgr. ákvæðisins.

Um 12. og 13. gr.

Greinarnar eru efnislega samhljóða 9. gr. og 3. mgr. 31. gr. gildandi laga um fangelsi og fangavist. Rétt þykir að leggja á það áherslu að gert er ráð fyrir að hlé á afplánun refsingar verði aðeins í algerum undantekningartilvikum og þá bundið skilyrðum.

Um 14. gr.

Ákvæði 1. mgr. 14. gr. er hliðstætt 1. mgr. 8. gr. gildandi laga um fangelsi og fangavist. Rétt þykir að við ákvörðun um flutning sé höfð hliðsjón af búsetu dómþola og fjölskyldu hans sé þess kostur en auk þess skal litið til þeirra sjónarmiða sem gilda í hverju fangelsi fyrir sig.

Í 2. mgr. er nýmæli um heimild fangelsismálastofnunar til að flytja fanga milli fangelsa eða frá stofnun til fangelsis. Slíkur flutningur getur t.d. verið nauðsynlegur út frá skipulags- eða öryggissjónarmiðum, sbr. það sem fram kemur um 3. mgr. hér á eftir. Tilkynna skal fanganum um slíkan flutning og honum gerð grein fyrir ástæðum hans nema sérstakar ástæður sem ákvæðið tilgreinir, mæli gegn því.

Í 3. mgr. er mælt fyrir um að ekki sé skylt að gefa fanga kost á að tjá sig áður en forstöðumaður ákveður að flytja hann milli fangelsa eða klefa. Er það í fyrsta lagi vegna öryggissjónarmiða, en gildar ástæður geta legið til þess að fangi fái ekki að vita um flutning áður en hann fer fram. Í öðru lagi verður að veita fangelsisvörðum nauðsynlegt svigrúm til að flytja fanga á milli fangelsa af skipulagsástæðum. Í þriðja lagi geta fangar ekki krafist þess að vera vistaðir í einu fangelsi umfram annað þótt þeim sé heimilt að bera fram óskir sínar í því sambandi. Óhjákvæmilegt er að hagsmunamat fari fram við ákvörðunartöku sem þessa.

Um 15. gr.

Fyrri málsgrein ákvæðisins fjallar um vistun á sjúkrahúsi. Gert er ráð fyrir að fangelsismálastofnun geti leitað sérfræðiálits um nauðsyn og tilhögun vistunarinnar, telji hún ástæðu til þess. Í síðari málsgreininni er mælt fyrir um vistun fanga um lengri eða skemmri tíma á heilbrigðis- eða meðferðarstofnun. Getur fangelsismálastofnun sett sérstök skilyrði fyrir vistun fanga þar.

Um 16. gr.

Hér er gert ráð fyrir í 1. mgr. að við móttöku fanga í afplánun skuli skrá upphafsdag afplánunar og lok hennar samkvæmt dómi.

Í 2. mgr. er gert ráð fyrir að fangar fari í læknisskoðun við upphaf afplánunar. Tilgangurinn er að lækni geti kannað heilbrigði fanga og líkamlegt ástand við komu hans í fangelsi

svo fyrir liggi upplýsingar um ástand hans þá ef það breytist síðar. Enn fremur skuli skrá upplýsingar um persónulega hagi fanga og við hverja eigi að hafa samband, svo sem ef fangi veikist alvarlega eða ef brýnt er að ná í einhvern honum tengdum af öðrum aðkallandi ástæðum. Hér er um nýmæli að ræða, en ákvæðið tekur mið af 8. gr. evrópsku fangelsisreglnanna. Um vinnslu persónuupplýsinga vísast til 79. gr. frumvarpsins og athugasemda við hana.

Þá er lagt til að heimilt sé að taka andlitsmyndir af föngum. Það þykir m.a. nauðsynlegt ef fangi strýkur úr fangelsi.

Um 17. gr.

Í greininni er fjallað um hvaða upplýsingar fangar, innlendir sem erlendir, skuli fá þegar afplánun hefst. Ákvæðið er nýmæli sem tekur mið af evrópsku fangelsisreglunum og dönsku fullnustulögum. Telja verður eðlilegt að fangar fái þegar við upphaf afplánunar allar þær upplýsingar sem um afplánunina gilda, svo og um réttindi sín og skyldur.

Ákvæðið á enn fremur rót sína að rekja til álits umboðsmanns Alþingis í máli nr. 2805/1999 sem var frumkvæðisathugun um ýmis réttindamál fanga. Lauk henni í nóvember 2001. Í áliti umboðsmanns kom m.a. fram að þær upplýsingar sem fangar fengju um réttarstöðu sína við upphaf afplánunar væru ekki samræmdar. Gerði umboðsmaður m.a. athugasemdir við að í þeim upplýsingum kæmi ekki fram að fangar gætu leitað í trúnaði til umboðsmanns Alþingis, skriflega eða símleiðis, og ekki væri getið skrifstofu hans eða símanúmers. Þá taldi umboðsmaður rétt að upplýsingar um rétt og skyldur fanga við upphaf afplánunar væru einnig til í enskri þýðingu.

Í 1. mgr. er talið nægilegt að kveða á um að fangar fái upplýsingar um að heimilt sé að beina kvörtun til umboðsmanns Alþingis. Rétt er að geta þess að í frumvarpinu má einnig finna ákvæði um heimild fanga til að leita í trúnaði til umboðsmanns Alþingis, sbr. 36. gr. um símtöl og 37. gr. um bréfaskipti fanga.

Gert er ráð fyrir að við upphaf afplánunar sé gerð sérstök meðferðar- og vistunaráætlun fyrir hvern fanga, sbr. 2. mgr. Þar verði að finna mat á stöðu fanga við komu í fangelsi og áætlun um nýtingu úrræða sem í boði eru, með það að markmiði að bæta heilsu hans og gera honum kleift að aðlagast samfélaginu sem best þegar afplánun lýkur.

Um nýmæli er að ræða í 3. mgr. þar sem gert er ráð fyrir að leyfa megi fanga að láta aðstandendur sína og lögmann vita við upphaf afplánunar og við flutning þeirra milli fangelsa til lengri tíma, nema talið sé að það geti haft áhrif á öryggi eða almenna reglu í fangelsinu.

Um 18. gr.

Hér er fjallað um skyldu fanga til að stunda vinnu og aðra viðurkennda starfsemi í fangelsi. Ákvæðin eru að efni til úr 1. gr. reglugerðar nr. 409/1998, um vinnu, nám og dagpeninga til afplánunarfanga. Þá er ákvæði 1. mgr. samhljóða 2. mgr. 13. gr. gildandi laga um fangelsi og fangavist. Auk þess var litið til ákvæða í dönsku fullnustulögum. Þegar vísað er til annarrar viðurkenndrar starfsemi er átt við þátttöku í ýmiss konar námskeiðum og meðferðaráætlunum.

Ákvæði 4. mgr., um að daglegur vinnutími fanga skuli að jafnaði ekki vera lengri en átta klukkustundir á dag, ber að skilja þannig að vikja megi frá því vegna tímabundinna anna.

Um 19. gr.

Í greininni er fjallað um að fangi skuli eiga kost á að stunda nám, starfsþjálfun eða aðra starfsemi meðan á afplánun stendur sem komi í stað vinnuskyldu. Ákvæðið er að stofni til úr 4. og 5. gr. reglugerðar nr. 409/1998.

Þá er kveðið skýrt á um það að víkja megi fanga úr námi ef forsendur fyrir því bresta, svo sem vegna lélegrar ástundunar og hegðunar sem er til þess fallin að trufla kennslu.

Um 20. gr.

Hér eru ákvæði um þóknun fyrir ástundun vinnu eða náms fanga og dagpeninga sé ekki unnt að útvega fanga vinnu eða geti hann ekki stundað vinnu eða nám. Ákvæðið er í samræmi við IV. kafla reglugerðar nr. 409/1998.

Lagt er til að í stað þess að rætt verði um vinnulaun verði notað orðið þóknun og er það gert til að skilja á milli launa á almennum vinnumarkaði og þeirrar greiðslu sem fangar fá fyrir störf í fangelsi.

Gert er ráð fyrir að þóknun sé greidd fyrir þá daga sem fangi stundar vinnu en dagpeningar eru greiddir fyrir þá daga sem fangi hefði ella unnið. Er sá háttur hafður á til að gæta samræmis við þóknun vegna vinnu og náms. Fangelsismálastofnun skal ákvarða fjárhæð dagpeninga og miðast hún við að fangar eigi fyrir brýnustu nauðsynjum til persónulegrar umhirðu.

Um 21. gr.

Í greininni eru ákvæði um að þóknun fanga fyrir ástundun vinnu eða náms megi taka til greiðslu á skaðabótum eða öðrum útgjöldum sem fangi verður ábyrgur fyrir meðan á afplánun stendur. Ákvæðið er að öðru leyti sambærilegt við 4. mgr. 13. gr. gildandi laga um fangelsi og fangavist og 11. gr. reglugerðar nr. 409/1998 utan þess að lagt er til ákveðið hlutfall af þóknun eða dagpeningum. Þá er ekki gert ráð fyrir að lokamálsliður reglugerðar-ákvæðisins eigi hér við þar sem kveðið er á um að heimilt sé að taka síðustu greiðslu að öllu leyti upp í skuldir.

Um 22. gr.

Ákvæðið er samhljóða síðari málslið 2. mgr. 2. gr. gildandi laga um fangelsi og fangavist en honum var bætt við lögin með lögum nr. 123/1997. Í greinargerð með frumvarpi því sem varð að nefndum lögum kemur fram að gert sé ráð fyrir að fangelsismálastofnun sjái um að í fangelsum sé fyrir hendi viðunandi aðstaða fyrir heilbrigðisþjónustu við fanga.

Ekki er kveðið sérstaklega á um einstaka þætti heilbrigðisþjónustu, svo sem tannlæknaþjónustu og hver skuli bera kostnað af henni. Um þetta var fjallað í álitum umboðsmanns Alþingis í máli nr. 102/1989. Umboðsmaður taldi það annmarka á lögum að ekki væri skýrt kveðið á um hver ætti að bera kostnað af tannlæknaþjónustu fanga. Taldi hann lagaheimild breyta fyrir því að fella kostnaðinn fortakslaust á ríkissjóð og að fangelsismálastofnun bæri að sjá til þess að fangar fengju nauðsynlegar tannviðgerðir án tillits til þess hvort þeir gætu greitt fyrir þær. Fangelsisfyrirvöld gætu krafist fanga um útlagðan kostnað af tannviðgerðum með þeim takmörkunum sem leiddi af þörf þeirra fyrir fé til brýnna nauðsynja.

Ekki þykir rétt að kveða á um kostnað af heilbrigðisþjónustu við fanga í lögum um fullnustu refsinga. Taka verður afstöðu til þess á öðrum vettvangi, svo sem í lögum eða reglugerðum sem varða sjúkratryggingar einstakra hópa í þjóðfélaginu.

Um 23. gr.

Í ákvæði þessu, sem er efnislega samhljóða 2. mgr. 8. gr. gildandi laga um fangelsi og fangavist, er kveðið á um að konu sem á barn við upphaf afplánunar eða eignast barn meðan á afplánun stendur sé heimilt að hafa það í fangelsinu. Gert er ráð fyrir að fangelsismálastofnun, að höfðu samráði við barnaverndanefnd, taki ákvörðun um það hvort henni verði heimilað að hafa barnið hjá sér í fangelsinu. Í því sambandi verði meðal annars litið til aldurs barnsins og hagsmuna þess, svo og hæfni móður til að annast það.

Um 24. gr.

Ákvæði 1. mgr. um skilyrði fullnustu utan fangelsis er efnislega samhljóða 2. mgr. 11. gr. gildandi laga um fangelsi og fangavist.

Um 25. gr.

Fangelsismálastofnun gerði á sínum tíma samning við áfangaheimilið Vernd þess efnis að um fanga sem lykju afplánun á grundvelli 2. mgr. 11. gr. gildandi laga um fangelsi og fangavist giltu almenn ákvæði þeirra laga. Leiddi það m.a. til þess að föngum var gert að sæta agaviðurlögum skv. 31. gr. laganna. Umboðsmaður Alþingis komst að þeirri niðurstöðu í máli sínu nr. 3034/2000 að í 2. mgr. 11. gr. laga um fangelsi og fangavist væri gert ráð fyrir að fangi gæti lokið afplánun utan fangelsis. Hins vegar væri 31. gr. laganna um agaviðurlög takmörkuð við afplánun í fangelsi. Ákvörðun um agaviðurlög væri íþyngjandi ákvörðun og af lögmatísreglu stjórnisýsluréttarins og sjónarmiðum um réttaröryggi fanga leiddi að lagaheimild til beitingar agaviðurlaga þyrfti að vera skýr og glögg. Umboðsmaður taldi ekki hafa verið fullnægjandi lagaheimild til þess að fangar sættu agaviðurlögum á áfangaheimili Verndar.

Með hliðsjón af þessu áliti umboðsmanns Alþingis verður agaviðurlögum ekki beitt við afplánun refsíðoma utan fangelsa. Rjúfi fangi hins vegar skilyrði fyrir vistun utan fangelsis eða þau tilvik önnur liggja fyrir sem greinir í 1. mgr. er lagt til að fangelsismálastofnun geti ákveðið að fangi skuli færður aftur í fangelsi, sbr. 2. mgr. Þá er gert ráð fyrir þeirri meginreglu að fanga sé gefinn kostur á að tjá sig áður en hann er fluttur í fangelsi á ný. Líta verður til eðlis brotsins við mat á því hvort flutningur í fangelsi sé það aðkallandi að gera þurfi undantekningu frá þeirri reglu.

Um 26. gr.

Ákvæði greinarinnar eru hliðstæð 35. gr. gildandi laga um fangelsi og fangavist. Þó er lagt til það nýmæli að heimilt sé að láta fanga lausan á öðrum tíma en kl. 8 að morgni þegar um erlendan fanga er að ræða sem sætir brottvísun úr landi eftir að afplánun lýkur.

Um 27.–31. gr.

Nokkur nýmæli eru í kafla þessum um samfélagsþjónustu. Eins og rakið er í almennum athugasemdum er gert ráð fyrir nokkurri rýmkuð á möguleikum til að fullnusta dóm með samfélagsþjónustu, bæði þegar um fangelsisrefsingu er að ræða samkvæmt fleiri en einum dómi og þegar hluti fangelsisrefsingar er skilorðsbundinn.

Í 2. mgr. 27. gr. frumvarpsins er þannig gert ráð fyrir að skilyrði þess að unnt sé að óska eftir því að fangelsisrefsing verði fullnustuð með samfélagsþjónustu, þegar um fangelsisrefsingu er að ræða samkvæmt fleiri en einum dómi, sé að samanlögð refsing megi eigi vera lengri en níu mánuðir en þó þannig að óskilorðsbundinn hluti refsingarinnar fari ekki fram

úr sex mánuðum. Hér er um að ræða rýmkun samanlagðrar refsingar sem er samkvæmt gildandi lögum sex mánuðir. Sama gildi þegar hluti fangelsisrefsingar er skilorðsbundinn. Heildarrefsing megi ekki vera lengri en níu mánuðir, í stað sex mánaða samkvæmt gildandi lögum. Gert verði að skilyrði að óskilorðsbundinn hluti refsingar sé ekki lengri en sex mánuðir. Færð hafa verið rök að þessari rýmkun, m.a. að stærsti hluti þeirra dómþola sem hljóta blandaða dóma eru 25 ára eða yngri. Einnig hafa dómþolar með blandaða dóma styttri sakarferil en margir hverjir sem dæmdir eru í óskilorðsbundna refsingu. Þá er til þess að líta að hlutfall þeirra dóma þar sem dæmd er blönduð refsing ekki hátt.

Það má einnig nefna að dómþoli sem fengi samfélagsþjónustu vegna óskilorðsbundins hluta refsingar sinnar yrði á „tvöföldu skilorði“, þ.e. hann yrði að sæta þeim skilyrðum sem um samfélagsþjónustuna gilda varðandi óskilorðsbundna hluta refsingarinnar en yrði einnig eftir sem áður á skilorði vegna skilorðsbundinna hluta hennar.

Þá er lagt til að við skilyrði samfélagsþjónustu bætist að dómþoli afpláni ekki þá þegar refsingu í fangelsi, sbr. 4. tölul. 1. mgr. 28. gr. Lagt er til að nægilegt sé að dómþoli óski skriflega eftir samfélagsþjónustu viku áður en hann átti upphaflega að hefja afplánun fangelsisrefsingarinnar. Gert er ráð fyrir að almennt skuli synja beiðni um samfélagsþjónustu mæti dómþoli ekki til viðtals hjá fangelsismálastofnun þegar fram fer athugun á persónulegum högum hans.

Einnig eru í 2. mgr. 30. gr. frumvarpsins lagðar til breytingar frá orðalagi núgildandi ákvæðis 2. mgr. 25. gr. laga um fangelsi og fangavist til samræmis við núgildandi framkvæmd. Bætt verði við heimild til að krefjast þess að aðili, sem bundinn er því skilyrði að neyta ekki áfengis eða ávana- og fikniefna, undirgangist rannsókn á öndunarsýni eða blóð- og þvagrannsókn ef ástæða sé til að ætla að hann hafi brotið gegn skilyrðinu.

Um 32. gr.

Ákvæðið er nánast óbreytt frá 16. gr. gildandi laga um fangelsi og fangavist.

Um 33. gr.

Í greininni er fjallað um rétt fanga til að fá nánustu vandamenn og vini í heimsókn í fangelsi á ákvæðnum viðtalstímum. Tekið er fram að fangi eigi rétt á heimsóknnum eigi sjaldnar en vikulega. Ekki er gert ráð fyrir að sett verði hámark á heimsóknir til fanga. Verði því að miða við að fangi geti tekið við heimsóknnum í hverjum viðtals- eða heimsóknartíma fangelsis. Tekið er fram að forstöðumaður fangelsis geti leyft frekari heimsóknir og einnig bannað tilteknum mönnum að heimsækja fanga en mælt er fyrir um að slíka ákvörðun skuli rökstyðja skriflega. Þá er lagt til að fangi geti neitað að þiggja heimsóknir, og felst í því að fangi geti hafnað heimsóknnum ákveðinna manna eða heimsóknnum yfirleitt.

Í 5. mgr er að finna tvönn konar nýmæli. Annars vegar er lagt til að heimilt sé að leita á þeim sem heimsækja fanga að fengnu samþykki þeirra. Tilgangurinn verði að ganga úr skugga um að sá sem heimsækir fanga hafi ekki meðferðis muni sem óheimilt eða refsivert er að hafa í förum sínum í fangelsi, t.d. ávana- og fikniefni eða ákveðin vopn. Lagt er til að heimilt sé að taka af gesti fanga þá hluti sem fanga er óheimilt að hafa í fangelsi meðan á heimsókn stendur. Auk þess er lagt til í 81. gr. að sú háttsemi að smygla eða gera tilraun til að smygla munum eða efnum til fanga sem honum er óheimilt að hafa í fangelsi verði refsiverð. Eins og segir í almennum athugasemdum er þessu ætlað að stemma stigu við því vandamáli sem smygl í fangelsi er. Hins vegar er að finna í málsgreininni nýmæli þar sem mælt er fyrir um viðbrögð við því þegar heimsóknargestur veitir ekki samþykki sitt til líkamsleitar.

Heimilt er synja um heimsóknina eða ganga skemur með því að láta hana fara fram undir eftirliti í öðrum vistarverum fangelsisins, sbr. 34. gr., eða með því að banna líkamlega snertingu gests og fanga.

Greinin að stofni til úr 17. gr. laga um fangelsi og fangavist og 13. gr. reglugerðar nr. 119/1990, um bréfaskipti, símtöl og heimsóknir til aflánunarfanga. Einnig var höfð hliðsjón af dönsku og norsku fullnustulögunum.

Um 34. gr.

Í greininni er fjallað um hvar fangi taki á móti heimsóknum, þ.e. í sérstöku heimsóknarherbergi eða í klefa sínum. Forstöðumaður fangelsis geti í sérstökum tilvikum ákveðið að heimsókn til fanga skuli fara fram í öðrum vistarverum fangelsis, svo sem þegar heimsókn fer fram undir eftirliti eða þegar fangi og gestur hittast aðeins í gegnum gler. Það getur einnig átt við þegar heimsókn fer fram með aðstoð tülks eða aðrar aðstæður við heimsókn gera það að verkum að nauðsynlegt er að nýta stærri vistarverur en fangaklefa eða heimsóknarherbergi. Gert er ráð fyrir að forstöðumaður hafi ákvörðunarvald um hvar fangi taki við heimsóknum í hvert sinn en sú ákvörðun verði bókuð og ástæður hennar tilgreindar.

Lögð er á það áhersla í 3. mgr. að börnum sem koma sem heimsóknargestir í fangelsið verði sýnd sérstök nærgætni. Gert er ráð fyrir að í undantekningartilvikum geti fangi heimsótt barn sitt utan fangelsis en þá skal liggja fyrir rökstutt álit barnaverndaryfirvalda eða annarra sérhæfðra aðila um að slíkt fyrirkomulag sé æskilegt þegar hagsmunir barnsins eru hafðir að leiðarljósi. Sérhæfður aðili samkvæmt lagagrein þessari getur t.d. verið skólasálfræðingur.

Greinin er að öðru leyti úr 15. gr. reglugerðar nr. 119/1990. Einnig var höfð hliðsjón af norsku fullnustulögunum hvað varðar heimsóknarherbergi.

Um 35. gr.

Hér er lagt til að heimsóknir til fanga fari almennt fram án eftirlits. Þó geti forstöðumaður fangelsis ákveðið að heimsókn fari fram undir eftirliti þyki það nauðsynlegt til að viðhalda góðri reglu og öryggi í fangelsinu eða til að koma í veg fyrir refsiverðan verknað. Mælt er fyrir um að slíka ákvörðun skuli rökstyðja í bókun.

Í 3. og 4. mgr. er gert ráð fyrir að sá sem heimsækir fanga og fangi sjálfur geti óskað eftir því að fangavörður verði viðstaddur heimsókn. Þetta ákvæði er nýmæli. Tilgangur þess er að öryggis gests eða fanga sé gætt sé þess óskað.

Um 36. gr.

Í greininni er fjallað um símtöl fanga. Lagt er til í 1. mgr. að fangi eigi rétt á símtölum á þeim tímum dags sem reglur fangelsis segja til um.

Þá er í ákvæðinu gert ráð fyrir að forstöðumaður fangelsis geti bannað símtöl við fanga í öðrum fangelsum og að hann geti ákveðið að hlustað verði á símtöl fanga að nánari skilyrðum uppfylltum, m.a. í þeim tilgangi að vernda þann sem afleiðingar af broti hafa bitnað á og þann sem vitnað hefur gegn fanga. Þetta er nýmæli og er sett bæði í þeim tilgangi að fangi hringi ekki í þessa aðila eftir atvikum með hótunum eða hringi í aðra til að mæla fyrir um hótanir eða ófarnað gagnvart fyrrnefndum aðilum. Ekki er þó gert ráð fyrir að hlustað sé á öll símtöl fanga og er því ekki hægt að koma að öllu leyti í veg fyrir að fangi hringi í brotþola eða vitni, eða hringi í aðra í þeim tilgangi að hefna sín á brotþola eða vitnum.

Í 3. mgr. er mælt fyrir um að ef hlustað er á símtöl fanga skuli það tilkynnt honum og ástæður tilgreindar og bókaðar. Er þetta lagt til í ljósi þess að um afar íþyngjandi aðgerð er

að ræða. Heimilt verði að setja það skilyrði að símtalið fari fram á tungumáli sem fangavörður skilur en sé þess ekki kostur verði unnt að kalla til túlk sem þýði samtalið fyrir fangavörð. Þetta er lagt til í ljósi þess að nokkuð er um að erlendir fangar afpláni dóma hér á landi og ákvæði um eftirlit er haldlitið ef samtal fanga fer fram á tungumáli sem fangavörður skilur ekki.

Gert er ráð fyrir að ekki verði heimilt að hlusta á símtöl fanga við lögmann, opinberar stofnanir eða umboðsmann Alþingis.

Það nýmæli kemur fram í 5. mgr. að samkvæmt beiðni réttshafa símanúmers geti forstöðumaður fangelsis ákveðið að ekki verði hringt í viðkomandi símanúmer úr fangelsi. Er þetta ákvæði lagt til að gefnu tilefni og er fyrst og fremst ætlað að vernda þá sem ekki vilja að tiltekinn eða tilteknir fangar hringi í þá, svo sem ef um er að ræða brotþola, þá sem báru vitni í viðkomandi máli og aðra sem ekki vilja símtöl frá viðkomandi fanga eða föngum.

Loks er tekið sérstaklega fram að fangi greiði sjálfur kostnað við símtöl sín utan þau sem þar eru tiltekin.

Ákvæði 36. gr. eru að efni til úr 18., 19. og 20. gr. reglugerðar nr. 119/1990 og einnig eru sambærileg ákvæði í dönsku og norsku fullnustulögunum.

Um 37. gr.

Hér er fjallað um heimild fanga til að senda bréf og taka við þeim og um heimild forstöðumanns fangelsis til að skoða bréf til og frá fanga í viðurvist fangans, takmarka bréfaskipti fanga og stöðva bréfasendingar að uppfylltum tilteknum skilyrðum.

Þá er gert ráð fyrir að heimilt sé að gera það að skilyrði að bréfasendingar fanga fari fram á tungumáli sem fangavörður skilur en ella má fela skjalaþýðanda að þýða bréfið. Eiga þar sömu röksemdir við og í athugasemdum við 36. gr. Einnig verði fanga greint frá því að bréf hans séu skoðuð og ástæður þess tilgreindar og bókaðar.

Þá er mælt fyrir um að fangi skuli sjálfur bera kostnað af bréfum sem hann sendir utan þann sem tilgreindur er í málsgreininni. Þegar fangelsi útvegar bréfsfni og umslög er mælt fyrir um að þau megi það ekki bera með sér stimpil eða önnur einkenni fangelsis. Er þetta gert með hagsmuni fangans fyrir augum.

Ákvæði greinarinnar eru að stofni til úr I. kafla reglugerðar nr. 119/1990 og 18. gr. gildandi laga um fangelsi og fangavist auk þess sem litið var til ákvæða dönsku og norsku fullnustulaganna.

Um 38. gr.

Hér er lagt til að fangi skuli að jafnaði eiga kost á að fylgjast með gangi þjóðmála í fjölmiðlum. Ákvæðið leggur skyldur á fangelsi að útvega dagblöð og gefa föngum kost á að hlusta á útvarp og horfa á sjónvarp og er það í samræmi við það sem nú tíðkast. Ekki ber að skilja ákvæðið svo að það skyldi fangelsisfyrirvöld til að útvega áskrift að öllum dagblöðum og sjónvarpsrásum, heldur verði miðað við að fangar eigi, eins og ákvæðið er orðað, að jafnaði kost á að fylgjast með gangi þjóðmála. Tilgangurinn er sá að fangar einangrist ekki í fangavistinni og eigi auðveldara með að aðlagast samfélaginu á ný að afplánun lokinni.

Þá er í 2. mgr. lagt til að fangelsismálastofnun ákveði í samráði við forstöðumann fangelsis hvort heimila skuli fjölmiðlaviðtal við fanga. Slík ákvörðun er háð mati á því hvort að viðtalið teljist andstætt þeim ríku hagsmunum sem í ákvæðinu eru tilgreindir.

Um 39. gr.

Hér er kveðið á um rétt fanga til útiveru á lóð fangelsis í a.m.k. eina og hálf klukkustund á dag og til að iðka tómstundastörf, líkamsrækt og íþróttir, enda bjóði aðstæður í fangelsi upp á það. Ákvæðið á fyrirmynd í 15. gr. gildandi laga um fangelsi og fangavist, 86. gr. evrópsku fangelsisreglnanna og dönsku og norsku fullnustulögunum. Hér er þó um rýmkun á útvistar-tíma að ræða frá því sem var í lögum um fangelsi og fangavist.

Um 40. gr.

Ákvæðið er nýmæli og fjallar um rétt erlendra fanga sem afplána dóma hér á landi til að hafa samband við sendiráð eða ræðismann lands síns hérlendis, eða lands sem gætir hagsmuna þess, og aðstoð fangelsis við ríkisfangslausa fanga eða fanga sem eru flóttamenn við að hafa samband við fulltrúa innlendra eða alþjóðlegra stofnana. Þetta er m.a. lagt til í ljósi þess að erlendum fönngum hefur fjölgað hér undanfarin ár og því þykir eðlilegt að huga sérstaklega að þeirra rétti þegar þar á við.

Greinin á fyrirmynd í 44. gr. evrópsku fangelsisreglnanna og í dönsku fullnustulögunum.

Gert er ráð fyrir því í 3. mgr. að erlendur fangi eigi rétt á túlki þegar honum er gerð grein fyrir réttindum sínum og skyldum í afplánun sé þess þörf, sbr. 17. gr.

Um 41. gr.

Lagt er til að fangi skuli eiga þess kost að hafa samband við prest eða annan sambærilegan fulltrúa skráðs trúfélags. Tilgangurinn er að fangi fái sáluhjálp og geti iðkað trú sína með eðlilegum hætti. Ákvæðið gefur fanga ekki rétt til að kalla til prest á hvaða tíma sem er, heldur ákvarði fangelsisyfirvöld, eftir atvikum í samráði við prest eða fulltrúa trúfélags, hvernig og hvenær samtali við fanga verði háttáð. Með vísan til skráðs trúfélags er sleginn sá varnagli að vitað sé hvert unnt er að snúa sér vegna óskar fanga.

Um 42. gr.

Hér er lagt til hvaða muni forstöðumaður geti leyft fanga að hafa í klefa. Um nýmæli er að ræða og var höfð hliðsjón af dönsku og norsku fullnustulögunum. Nauðsynlegt þykir að hafa um það skýrar meginreglur með lögmaeltum takmörkunum. Ekki verði heimilt að hafa tölvu með nettengingu. Fangar geti því hvorki nálgast efni á netinu né sent eða tekið við tölvupósti. Markmiðið er m.a. að koma í veg fyrir refsiverðan verknað, m.a. að fangar geti fengið eða sent ólöglegt efni sem hægt er að nálgast á netinu, eða skipulagt ólöglega starfsemi. Hafa ber í huga að fangavistin, og sú einangrun sem af henni leiðir, væri næsta gagnslaus ef fangi hefði ótakmarkaðan aðgang að netinu. Af sömu ástæðu er lagt til að fanga verði ekki heimilt að hafa eigin síma eða önnur fjarskiptatæki í klefa sínum, hvorki síma tengdan við símalínu né farsíma. Þá verði fanga óheimilt að hafa í vörslum sínum áfengi og ávana- og fíkniefni. Lagt er til að fanga verði heimilt að hafa peninga í klefa sínum að því tilskildu að fjárhæðin sé ekki hærri en sem svarar þóknun fanga á einum mánuði.

Um 43. gr.

Hér er lagt til að fangar geti kosið sér talsmenn. Hlutverk slíkra talsmanna verði fyrst og fremst að vinna að málefnum fanga og koma fram fyrir þeirra hönd í viðræðum við fangelsisyfirvöld og út á við. Það telst hins vegar ekki til hlutverks þeirra að fjalla um atriði er varða öryggi í fangelsi eða að fylgja eftir afgreiðslu mála einstakra fanga.

Um 44. gr.

Í greininni sem fjallar um reglubundin dagsleyfi er gert ráð fyrir að forstöðumaður fangelsis geti að fengnu samþykki fangelsismálastofnunar veitt fanga leyfi til dvalar utan fangelsis til að heimsækja fjölskyldu sína eða vini. Gert verði að skilyrði að leyfið sé talið heppilegt til að búa fanga undir að ljúka afplánun eða sem þáttur í refsifullnustu.

Lagt er til að leyfi til að heimsækja fjölskyldu eða vini sé að hámarki 14 klukkustundir og veitt á tímabilinu frá kl. 7 að morgni dags til kl. 22 að kvöldi sama dags. Ber að skilja þetta þannig að fangi fari úr fangelsi kl. 7 að morgni eða síðar og komi til baka í fangelsi fyrir kl. 22. Þó er lagt til að heimilt sé að lengja leyfið eigi fangi sannanlega um langan veg að fara. Misjafnlega getur staðið á ferðum á milli fangelsis og ákvörðunarstaðar fanga sem getur verið mjög langt frá fangelsinu. Rétt er að leggja áherslu á að þessi heimild skuli aðeins nýtt í undantekningartilvikum og almenna reglan verði sú að leyfi verði að hámarki 14 klukkustundir eins og áður greinir. Ef veitt er undanþága verði það metið hverju sinni hvort rétt sé að veita undanþágu og hvað teljist sannanlega löng vegalengd. Gert er ráð fyrir að slíkt mat ráðist fyrst og fremst af því hversu löng ferðin er og hvort mestur hluti leyfisins fari í ferðir milli fangelsis og ákvörðunarstaðar.

Þá er í 2. mgr. lagt til að fangi skuli í leyfisbeiðni upplýsa hvernig hann hyggst verja leyfinu og hvern hann hyggst heimsækja. Gert er ráð fyrir að unnt sé að leita staðfestingar hjá þeim sem fangi hyggst heimsækja, og hlýtur það að teljast eðlileg krafa í ljósi þess tilgangs sem býr að baki leyfinu.

Í 3. mgr. og 4. mgr. er fjallað um það hvenær fyrst verði unnt að veita fanga leyfi og hvenær endurveiting slíks leyfis kemur til greina. Nauðsynlegt þykir að skýrar reglur gildi um þetta til að jafnræðis sé gætt. Vegna góðrar reynslu af slíkum dagsleyfum er gert ráð fyrir að þau verði veitt á mánaðarfresti eftir að hafa verið veitt í fyrsta skipti sem er talsverð rýmkuun frá gildandi reglum. Þá eru reglur um dagsleyfi langtímafanga einnig rýmkaðar þar sem lagt er til að þegar fangi hefur verið samfelld fjögur ár í fangelsi megi veita slíkt leyfi þrátt fyrir að hann hafi ekki afplánað einn þriðja hluta refsivistarinnar.

Loks er gert ráð fyrir að binda megi afplánun utan fangelsis því skilyrði að fangi fái ekki dagsleyfi samkvæmt þessari grein. Á það sérstaklega við í þeim tilvikum þegar afplánun fer fram á meðferðarstofnun eða meðferðarheimili.

Um leyfi afplánunarfanga til dvalar utan fangelsis er fjallað í reglugerð nr. 719/1995, með síðari breytingum.

Um 45. gr.

Í greininni er lagt til að litið sé til brotsins sem fangi afplánar refsivist fyrir og sakar- og afplánunarferils fanga áður en leyfi til dvalar utan fangelsis er veitt. Sérstaka gát skuli sýna við veitingu leyfis þegar um er að ræða tiltekin brot. Þá skal taka tillit til hegðunar fanga í afplánun og hvort hann hafi nýtt sér meðferðarúrræði í fangelsinu sem honum standa til boða og æskilegt er að hann nýti sér. Tilgangurinn með þessu ákvæði er að hvetja fanga til að nýta sér þau meðferðarúrræði sem í boði eru fyrir fanga.

Í 3. mgr. er kveðið á um það hvaða afbrot sem fangi var dæmdur fyrir í síðasta refsidómi og/eða atvik geta haft áhrif á beiðni fanga um dagsleyfi og endurveitingu þess. Sérstaklega er kveðið á um að hafi fangi strokið úr afplánun eða gæsluvarðhaldi skuli líða að minnsta kosti tvö ár þar til unnt er að veita fanga slíkt leyfi. Hafi fangi framið refsiverðan verknað í fyrra dagsleyfi eða misnotað slíkt leyfi að öðru leyti skal leyfi eigi veitt fyrr en að minnsta kosti átta mánuðir eru liðnir frá slíku atviki. Verði fangi uppvís að neyslu áfengis- eða fikni-

efna eða hann hefur framið agabrot í fangelsi eða utan þess kemur leyfi til dvalar utan fangelsis að jafnaði eigi til greina fyrir en að sex mánuðum liðnum frá slíku atviki. Um er að ræða strangari reglur en nú gilda, enda þykir ástæða til að taka harðar á misnotkun leyfa um leið og reglur um veitingu þeirra eru rýmkaðar að öðru leyti.

Um 46. gr.

Hér er mælt fyrir um leyfi fanga til dvalar utan fangelsis í sérstökum tilvikum sem nánar er lýst í 1.–4. tölul. 1. mgr. Gert er ráð fyrir að fyrir liggi fullnægjandi upplýsingar um að þær aðstæður, sem þar er lýst, séu fyrir hendi. Þá verði leyfi samkvæmt ákvæðinu átta klukkustundir að hámarki. Í undantekningartilvikum er heimilt að lengja þann tíma.

Í 3. mgr. er nánar lýst hverjir teljist vera ættingjar eða aðrir nákomnir en lagt er til að fleiri falli undir þá skilgreiningu, enda verður að telja að aðrir ættingjar geti í mörgum tilvikum verið nánari fanga en þeir sem standa honum næst í skyldleika.

Þá er í 4. mgr. mælt fyrir um að forstöðumaður ákveði í samráði við fangelsismálastofnun hvernig gæslu á fanganum verði hagað í leyfinu, þ.e. hvort fangaverðir fylgi honum eftir allan tímann.

Um 47. gr.

Hér er lagt til að fangelsismálastofnun geti veitt fanga leyfi til dvalar utan fangelsis til að stunda nám vinnu eða starfsþjálfun. Gert er ráð fyrir að áður en ákvörðun er tekin liggi fyrir staðfesting á námi, vinnu eða starfsþjálfun fanga, staðfest stundaskrá eða skrifleg staðfesting skóla eða vottorð vinnuveitanda eða þess sem veitir starfsþjálfun á að fangi geti hafið viðkomandi nám, vinnu eða starfsþjálfun og enn fremur að þeim sé ljóst að um refsifanga sé að ræða.

Greinin er sambærileg ákvæðum 33. og 34. gr. reglugerðar nr. 719/1995. Vinna, nám eða starfsþjálfun miðar að því að búa fangann sem best undir að ljúka afplánun og taka þátt í samfélaginu að afplánun lokinni. Í þessu sambandi skal bent á 24. gr. frumvarpsins þar sem gert er ráð fyrir að fangelsismálastofnun geti leyft fanga að ljúka afplánun utan fangelsis, m.a. með því að stunda vinnu eða nám sem er þá liður í aðlögun hans að samfélaginu að lokinni afplánun.

Mælt er fyrir um það í 3. másl. 1. mgr. hvenær leyfi sem þetta kemur fyrst til greina. Það er forstöðumaður sem tekur ákvörðun um það í samráði við fangelsismálastofnun hvernig gæslu verði hagað í leyfinu.

Um 48. gr.

Lagt er til að lögfest verði þau skilyrði sem sett eru fyrir leyfi til dvalar utan fangelsis. Í 1.–3. tölul. 1. mgr. eru tilgreind almenn skilyrði fyrir veitingu slíkra leyfa og í 1.–5. tölul. 2. mgr. eru frekari skilyrði tilgreind en ekki er um tæmandi talningu að ræða og er því heimilt að setja frekari skilyrði fyrir leyfinu.

Í 4. mgr. eru tiltekin þau atriði sem tilgreina skal í leyfinu og kveðið á um tilkynningar-skyldu fanga ef þau atvik sem þar greinir gera honum ókleift að koma úr leyfinu á tilsettum tíma.

Um 49. gr.

Í ákvæðinu eru lagðar til reglur um form umsóknar, leyfi og leyfisveitingar. Þær eru sambærilegar ákvæðum 21. gr. reglugerðar nr. 719/1995.

Um 50. gr.

Hér er gert ráð fyrir að fangi beri sjálfur kostnað vegna leyfis til dvalar utan fangelsis, þó ekki kostnað af fylgd fangavarða. Er það í samræmi við það sem nú gildir.

Um 51. gr.

Í 1. mgr. er gert ráð fyrir að heimilt sé að afturkalla leyfi til dvalar utan fangelsis áður en það kemur til framkvæmda. Slíkt verði fyrst og fremst gert þegar fram koma upplýsingar sem hefðu leitt til þess að neitað hefði verið um leyfi hefðu þær upplýsingar legið fyrir áður en leyfið var veitt.

Í 2. mgr. er gert ráð fyrir heimild til niðurfellingar leyfis til dvalar utan fangelsis ef fangi rýfur skilyrði leyfisins meðan á því stendur. Auk þess geti rof á skilyrðum leyfis varðað aga-
viðurlögum.

Um 52. gr.

Ákvæðið er nýmæli. Lagt er til að leita megi í klefa fanga ef grunur leikur á um að fangi hafi í vörslum sínum muni sem honum er óheimilt að hafa, sbr. 1.–4. tölul. 1. mgr. Auk þess megi leita í klefa fanga vegna almenns eftirlits og skoða klefa að öðru leyti. Tekið er fram að fanga skuli skýrt frá ástæðum fyrir leit áður en hún fer fram nema sérstakar ástæður mæli gegn því, svo sem ef hætta er talin á að fangi kunni að skjóta undan eða eyða hlutum eða efn-
um sem refsivert er að hafa í vörslum sínum eða hafa orðið til við refsiverðan verknað.

Lagt er til í 3. mgr. að fangi skuli almennt ekki vera viðstaddur leit í klefa og að heimilt sé að flytja hann í aðrar vistarverur á meðan hún fer fram. Þó verði heimilt að ákveða að hann skuli viðstaddur leit. Verður það að fara eftir tilgangi leitar og eðli þess sem leitað er að hvor leiðin er farin. Þá er í lok 3. mgr. lagt til að gera skuli skýrslu um leitina og þá hluti sem þar finnast og fanga er óheimilt að hafa í klefa sínum.

Ástæður meginreglu þeirrar sem lögð er til í 3. mgr. eru að fangi geti ella aflað sér upp-
lýsinga um leitaráðferðir fangavarða og þar með verði öryggi í fangelsinu ógnað, enn fremur að fangi geti brugðist við á tilfinningalegan eða ofbeldisfullan hátt við að sjá fangaverði leita í persónulegum eigum hans.

Í gildandi lögum um fangelsi og fangavist er ekki heimild til að leita í klefum fanga. Telja verður eðlilegt að lögfesta slíka heimild, enda er um íþyngjandi ákvörðun að ræða. Slík ákvæði eru og í dönsku og norsku fullnustulögum.

Um 53. gr.

Hér er nýmæli um leit á fanga, í fötum hans og innanklæða. Gert er ráð fyrir að leit á fanga innanklæða skuli gerð af fangelsisstarfsmanni sama kyns.

Um 54. gr.

Í greininni er fjallað um líkamsrannsókn á fanga. Gert verði að skilyrði að grunur leiki á að fangi hafi falið í líkama sínum muni eða efni sem getur í 1. mgr. 52. gr. Þá verði kveðið á um að taka megi blóðsýni og þvagsýni úr fanga ef grunur leikur á um að hann hafi neytt áfengis eða ávana- og fíkniefna og að læknir eða hjúkrunarfræðingur annist líkamsrannsókn og töku blóðsýnis. Lagt er til að ákvörðun um líkamsrannsókn á fanga skuli tekin með rök-
studdri bókun.

Líkamsrannsókn er rannsókn til að komast að því hvort fangi feli í líkama sínum efni eða muni sem í 1. mgr. 52. gr. getur. Slík rannsókn getur farið fram hvort heldur er með sýna-

töku, röntgenmyndatöku eða á annan þann hátt sem læknir eða hjúkrunarfræðingur telur gefa gleggsta og öruggasta niðurstöðu. Leiki grunur á því að fangi feli ávana- eða fikniefni innvortis verður að telja nauðsynlegt að læknar eða hjúkrunarfólk geti komist að því hvort svo sé með þeim aðferðum sem hverju sinni gefa öruggasta niðurstöðu, enda geta slík efni falin í líkama manns skapað mikla hættu fyrir líf og heilsu viðkomandi.

Um 55. gr.

Hér er lagt til að tekin verði af tvímæli um að stjórnsýslukæra fresti ekki leit og líkamsrannsókn.

Um 56. gr.

Í ákvæði þessu eru agabrot skilgreind og þarfnast greinin ekki frekari skýringa.

Um 57. gr.

Hér er fjallað um viðurlög við agabrotum fanga. Gert er ráð fyrir að skrifleg áminning sé vægasta viðurlagategundin og því er kveðið skýrt á um það í 3. mgr. að áminningu verði beitt hafi fangi ekki áður framið agabrot og brot er smávægilegt.

Þá er að finna tæmandi talningu þeirra brota eða tilrauna til brota í 2. mgr. sem heimila beitingu einangrunar sem agaviðurlaga.

Um 58. gr.

Í greininni er gert ráð fyrir heimild til að skilja fanga frá öðrum föngum undir ákveðnum kringumstæðum sem eru tæmandi taldar í ákvæðinu. Lögð er áhersla á að um bráðabirgðaúræði sé að ræða sem ekki skal standa lengur en nauðsyn krefur og aldrei lengur en 24 tíma.

Eðli máls samkvæmt er ekki gert ráð fyrir að ákvörðun um aðskilnað skv. 58. gr. sé kæránleg til dómsmálaráðuneytis.

Um 59. gr.

Hér er lagt til að fanga megi vista í öryggisklefa ef nauðsyn krefur og önnur skilyrði 1. mgr. eiga við.

Gert er ráð fyrir að þegar fangi er vistaður í öryggisklefa megi nota belti og hanska, fót- og handjárn og fót- og handreimar, sbr. 2. mgr. Skal vistun í öryggisklefa aldrei standa lengur en samræmist tilgangi vistunar og beitingu annarra aðgerða.

Þá er gert ráð fyrir að ákvörðun um vistun í öryggisklefa sé birt fanga þegar aðstæður leyfa en eðli máls samkvæmt getur verið ómögulegt að gera það strax vegna ástands hans. Skal ákvörðunin þá birt strax og unnt er.

Ákvæðið á fyrirmynd í dönsku og norsku fullnustulögunum og í reglugerð nr. 179/1992.

Um 60. gr.

Greinin fjallar um skyldu til að kalla til lækni þegar einangrun eða aðskilnaði er beitt, svo og þegar fangi er settur í öryggisklefa. Læknisskoðun skuli fara fram daglega ef unnt er þegar einangrun er beitt eða þegar fangi er settur í öryggisklefa.

Um 61. gr.

Hér er gert ráð fyrir að áður en ákvörðun er tekin um agaviðurlög skv. 57. gr. skuli rannsaka málsatvik og gefa fanga kost á að kynna sér fyrirbyggjandi gögn og koma sjónarmiðum

sínum á framfæri. Þá skal ákvörðunin rökstudd. Enn fremur skuli fanga greint frá því að hann geti kært agaviðurlög til dómsmálaráðuneytisins. Taki hann ákvörðun um það sendi forstöðumaður fangelsis stjórnslukærana og öll gögn málsins til ráðuneytisins eins og nú tíðkast.

Ákvæðum um málsmeðferðarfrest dómsmálaráðuneytisins er breytt frá gildandi lögum. Í stað tveggja sólarhringa er lagt til að fresturinn verði fjórir virkir vinnudagar frá því að kærán berst. Tvímæli verði tekin af um að kæra, sem berst utan afgreiðslutíma ráðuneytisins, teljist hafa borist því við upphaf næsta virka dags. Er þetta í samræmi við núverandi framkvæmd.

Þá verði ákvörðun um vistun fanga í öryggisklefa skv. 59. gr. eftir sem áður kæránleg samkvæmt þessari grein.

Um 62. gr.

Nýmæli er í greininni um að forstöðumaður fangelsis geti tekið ákvörðun um að leggja hald á muni eða peninga sem óheimilt er að koma með í fangelsi, hafa þar í vörslum sínum eða búa þar til eða sem reynt er að smygla í fangelsi. Frá þessu er sú undantekning að ekki er heimilt að gera upptæka eign grandlauss þriðja manns. Við samningu ákvæðisins var höfð hliðsjón af 73. gr. dönsku fullnustulaganna.

Um 63.–65. gr.

Ákvæðin eru sambærileg ákvæðum 40.–42. gr. almennra hegningarlaga, sbr. lög nr. 73. 7. júní 2004, og ákvæðum 5. gr. reglugerðar 29/1993.

Þó skal getið nýmælis í 4. mgr. 64. gr. þar sem lagt er til að heimilt sé að krefjast þess að sá sem hlýtur reynslulausn sem bundin er skilyrði 1. tölul. 2. mgr. undirgangist rannsókn á öndunarsýni eða blóð- og þvagrannsókn ef ástæða er til að ætla að hann hafi brotið gegn því skilyrði reynslulausnar að neyta ekki áfengis eða fíkniefna.

Um 66. gr.

Í greininni er fjallað um fyrirkomulag á skilorðseftirliti fangelsismálastofnunar. Ákvæðið er að efni til sambærilegt 3. tölul. 1. mgr. 2. gr. gildandi laga um fangelsi og fangavist.

Um 67. gr.

Í greininni eru nánari ákvæði um fyrirkomulag skilorðseftirlits. Gert er ráð fyrir að fangelsismálastofnun geri dómþola grein fyrir í hverju eftirlitið felst. Skiptir hér ekki máli þótt dómari hafi áður gert dómþola grein fyrir því sama við dómsuppkvaðningu, eða ákærandi við ákvörðun um ákærufrestun. Þá upplýsi dómþoli fangelsismálastofnun um hagi sína, t.d. um heimili, síma, vinnu, fjölskylduáðstæður o.s.frv. Þá er gert ráð fyrir að dómþola beri að hlíta því sem fangelsismálastofnun leggur fyrir hann, enda er það forsenda þess að eftirlitið geti farið fram.

Um 68. gr.

Ákvæðið er nýmæli, en án þessarar heimildar væri eftirlit með því að ekki sé rofið skilyrði um að neyta ekki áfengis eða ávana- og fíkniefna næsta haldlítið.

Um 69. gr.

Lagt er til að fangelsismálastofnun skuli gera lögreglu og ákærvaldi viðvart ef talið er að dómþoli hafi rofið þau skilyrði sem honum var gert að hlíta með dómi eða ákærufrestun.

Verður þetta að teljast eðlileg ráðstöfun í ljósi þess að lögreglurannsókn er nauðsynleg til að komast að því hvort um skilorðsrof hafi verið að ræða og þar með hvort ákæra verður gefin út.

Í 2. mgr. er gert ráð fyrir að þegar opinber rannsókn hefst á meintum skilorðsrofum dómþola ljúki eftirliti fangelsismálastofnunar með því að dómþoli haldi skilyrðin. Þar með er dómþoli orðinn sakborningur í því opinbera máli sem þá hefst og nýtur réttinda sem slíkur. Tekin eru af öll tvímæli um að falli rannsókn niður af einhverjum ástæðum taki fangelsismálastofnun við eftirlitinu að nýju.

Um 70. gr.

Greinin er að stofni til úr ákvæðum 49. gr. og 52. gr. almennra hegningarlaga, nr. 19/1940. Sú breyting er gerð að dómsmálaráðherra er heimilt að fela einum lögreglustjóra eða öðrum aðila, hvort heldur sem er opinberri stofnun eða einkaaðila, að annast innheimtu sekta á landsvísi en slíkt fyrirkomulag er til þess fallið að auka skilvirkni og einfalda sektarinnheimtuferlið. Þá verði heimilt að veita lengri greiðslufrest en nú er mælt fyrir um við innheimtu sekta. Slíkur viðbótarfrestur kæmi einkum til greina í undantekningartilvikum, t.d. þegar fjárhagur sektarþola er sérlega bágur eða persónulegar aðstæður hans með þeim hætti að eðlilegt sé að veita frest samkvæmt greininni. Litið yrði til þess hvort sjá mætti fram á að slíkur frestur myndi auka líkur á greiðslu til muna.

Um 71. gr.

Hér er fjallað um vararefsingu fésekta sem skuli beita ef innheimtuaðgerðir skv. 72. gr. eru þýðingarlausar eða fullreyndar.

2. mgr. er að stofni til úr 54. gr. almennra hegningarlaga og þarfnast ekki frekari skýringa.

Um 72. gr.

Lagðar eru til nokkrar breytingar frá því fyrirkomulagi sem kveðið er á um í 26. gr. a laga um fangelsi og fangavist um fullnustu vararefsingar fésekta með ólaunaðri samfélagsþjónustu. Í núgildandi lögum er ekki kveðið á um lágmarksfjárhæð fésekta og hefur raunin verið sú að allt niður í 5.000 kr. sekt er fullnustuð með samfélagsþjónustu. Á árinu 2003 var gerð könnun af starfsmanni fangelsismálastofnunar á meðal þeirra sem afplánuðu vararefsingar með samfélagsþjónustu. Bentu niðurstöður til þess að þeir upplifðu meiri röskun af því að láta af hendi fjármuni en að sjá af tíma og vera á skilyrðum sem gilda um samfélagsþjónustu. Ekki var munur á milli þeirra sem voru í vinnu eða þeirra sem voru atvinnulausir. Þá kom fram að meiri hluti þessara einstaklinga kváðust geta greitt sekt sína ef þeim hefði ekki verið heimiluð samfélagsþjónusta. Í tengslum við þessa athugun má færa rök að því að tilgangi samfélagsþjónustu sé erfiðlega náð þegar sá sem hlýtur vægari refsingu, þ.e. sekt, velur frekar þyngrari refsingu, þ.e. samfélagsþjónustu í stað greiðslu sekta. Þykir því rétt að gerðar verði ríkari kröfur til þeirra sem heimiluð er samfélagsþjónusta í stað vararefsinga til þess að koma í veg fyrir misnotkun á úrræðinu. Hér er því lagt til að sett verði inn í lögín ákvæði um 60.000 kr. sem lágmarksfjárhæð fyrir samfélagsþjónustu. Vararefsing verði því ekki fullnustuð með samfélagsþjónustu undir þessari fjárhæð. Tekur framangreind fjárhæð mið af 1. mgr. 83. gr. a almennra hegningarlaga um fyrningarfrest. Í greininni segir m.a. að fésekt undir 60.000 kr. sem er ákveðin með dómi, úrskurði eða sátt, fyrnist þegar liðin eru þrjú ár frá því að unnt var að hefja fullnustu sektarinnar. Talsvert hefur borið á því að sektir fyrnist sem eru innan þessara fjárhæða með hliðsjón af því að innheimtuferlið er almennt langt og seinvirkt.

Þá er gert ráð fyrir að lágmarksklukkustundafjöldi samfélagsþjónustu verði hækkaður úr 20 klst. í 40. klst. en um lengd fullnustu vararefsingar með samfélagsþjónustu gildir ákvæði 3. mgr. 28. gr.

Samkvæmt núgildandi lögum, sbr. 1. mgr. 26. gr. a, er eingöngu heimilt að veita dómpóla samfélagsþjónustu, sem dæmdur er í allt að sex mánaða óskilorðsbundið fangelsi og að auki til greiðslu sekta ef heildarrefsingin er ekki lengri en eitt ár, á óskilorðsbundnum hluta refsingarinnar þrátt fyrir að sektarhluti hennar teljist ávallt vægari refsing. Þykir rétt að fallið verði frá því að útiloka þessa dómpóla frá samfélagsþjónustu. Til samræmis er enn fremur lagt til að samfélagsþjónusta verði heimiluð þegar samanlögð vararefsing fésekta samkvæmt einni eða fleiri refsíákvörðun er hærri en eitt ár. Slík tilvik eru þó fátíð en skv. 1. mgr. 54. gr. almennra hegningarlaga er hámarksafplánunartími vararefsingar eitt ár án tillits til þess hversu há fjárhæð sektarinnar er sem er þar að baki.

Þá er lagt til með 3. mgr. að sett verði strangari skilyrði fyrir veitingu samfélagsþjónustu þegar sektarþoli sem hlotið hefur fimm eða fleiri sektir fyrir sambærileg brot verði að jafnaði ekki heimiluð samfélagsþjónusta. Er það ákvæði fyrst og fremst sett til þess að koma í veg fyrir misnotkun á úrræðinu.

Samkvæmt núgildandi ákvæði getur fyrning sekta átt sér stað eftir að sektarþoli undirritar skilyrði samfélagsþjónustu þrátt fyrir að vinnan sjálf sé ekki hafin. Sektarþoli getur því hæglega teygt loppann fram yfir fyrningu með því að mæta ekki til starfa, láta ekki ná í sig eða gera sér upp langtímaveikindi. Til þess að sporna við þessu er lagt til í 4. mgr. að fullnusta samfélagsþjónustu hefjist þegar sektarþoli gengst skriflega undir skilyrði samfélagsþjónustu en ekki þegar sjálf vinnan hefst.

Um 73. gr.

Greinin er efnislega samhljóða 26. gr. b laga um fangelsi og fangavist og þarfnast ekki frekari skýringa.

Um 74. gr.

Hér er lagt til að lögreglustjóri eða annar aðili samkvæmt ákvörðun dómsmálaráðherra, sbr. 70. gr., annist innheimtu sakarkostnaðar og að um þá innheimtu fari samkvæmt ákvæðum 70. og 71. gr. og mundi það vera lögfesting á fyrirkomulagi sem tíðkast hefur um langa hríð.

Um 75. gr.

Hér er gert ráð fyrir lögfestingu á framkvæmd eignaupptöku sem tíðkast hefur lengi.

Um 76. gr.

Um stjórnslukæru gilda reglur stjórnslulaga, nr. 37/1993. Skv. 26. gr. laganna er aðila heimilt að kæra stjórnvaldsákvörðun til æðra stjórnvalds til þess að fá hana fellda úr gildi eða henni breytt nema annað leiði af lögum eða venju. Ákvarðanir forstöðumanns sem mælt er fyrir í lögnum eru því kærarlegar til fangelsismálastofnunar en ákvarðanir fangelsismálastofnunar aftur á móti kærarlegar til dómsmálaráðuneytisins. Dæmi um hið fyrrnefnda eru ákvarðanir forstöðumanns í tengslum við heimsóknir til fanga, sbr. 33. gr., en dæmi um hið síðarnefnda er ákvörðun fangelsismálastofnunar um leyfi til dvalar fanga til utan fangelsis, sbr. 46. gr., og ákvörðun stofnunarinnar um að fella slíkt leyfi niður. Tekin eru af öll tvímæli

um það að ákvörðun forstöðumanns, sem tekin er í samráði við fangelsismálastofnun, skuli kæránleg beint til dómsmálaráðuneytis.

Í greininni eru sérákvæði um málsmeðferð. Rétt er að hafa í huga að víðar í frumvarpinu er að finna slík ákvæði, sbr. t.d. sérreglur um kærumeðferð ákvarðana skv. VI. kafla um aga-viðurlög o.fl. og ákvæði um málsmeðferð í 3. mgr. 14. gr. og 2. mgr. 25. gr. Ekki eru lagðar til aðrar takmarkanir á andmælarétti fanga en þar eru. Þess í stað er gengið út frá því að andmælaréttur geti ráðist af eðli máls þegar upp koma þær aðstæður að ógerlegt er að framfylgja honum, svo sem þegar valdbeitingar er þörf.

Í 2. og 3. mgr. eru lagðar til sérstakar undanþágur frá aðgangi fanga að málgögnum. Telja verður rétt að fangi fái ekki aðgang að upplýsingum um aðra fanga eða öryggismál fangelsis. Ef kostur er og aðstæður leyfa má sýna fanga þau atriði viðkomandi málgagna sem fjalla um hann einan og halda að öðru leyti efni málgagnanna frá honum.

Um 77. gr.

Nauðsynlegt þykir að tilgreina hvaða ákvæði gildi um gæsluvarðhaldsfanga því að um þá gilda önnur sjónarmið og reglur en um fanga sem afplána refsingu. Að öðru leyti þarfnast greinin ekki skýringa.

Um 78. gr.

Greinin fjallar um náðunarnefnd og er nær samhljóða 32. gr. gildandi laga um fangelsi og fangavist, með þeirri undantekningu að lagt er til að skipunartími nefndarinnar verði þrjú ár í stað tveggja.

Um 79. gr.

Samhljóða ákvæði var í frumvarpi til laga um breyting á lögum um fangelsi og fangavist, nr. 48/1988, sem lagt var fyrir Alþingi á 127. löggjafarþingi, en var ekki samþykkt. Í ákvæðinu er lagt til að fangelsismálastofnun fái heimild til vinnslu persónuupplýsinga að því marki sem slík vinnsla telst nauðsynleg vegna starfseminnar. Þetta er ekki bundið við vinnslu almennra persónuupplýsinga heldur getur vinnsla viðkvæmra persónuupplýsinga einnig verið nauðsynleg. Hér má t.d. nefna að gert er ráð fyrir vinnslu upplýsinga um refsidóma og aðrar ákvarðanir sem fela í sér refsingu og fangelsismálastofnun berast til fullnustu og vinnslu upplýsinga um fullnustu refsinga, en slíkar upplýsingar teljast viðkvæmar persónuupplýsingar, sbr. b-lið 8. tölul. 2. gr. laga um persónuvernd og meðferð persónuupplýsinga, nr. 77/2000. Þessi heimild til vinnslu persónuupplýsinga tekur mið af 2. tölul. 1. mgr. 9. gr. sömu laga, en þar er gert ráð fyrir að ákvæði annarra laga mæli fyrir um heimild til vinnslu viðkvæmra persónuupplýsinga.

Það skal áréttað sérstaklega að vinnsla persónuupplýsinga samkvæmt þessu ákvæði yrði einungis heimil að því marki sem nauðsynlegt væri með hliðsjón af lögbundnu hlutverki fangelsismálastofnunar. Um meðferð persónuupplýsinga samkvæmt ákvæðinu fari samkvæmt lögum nr. 77/2000.

Um 80. gr.

Greinin fjallar um heimild dómsmálaráðherra til að setja reglugerðir um nánari framkvæmd laganna, og eru tiltekin nokkur atriði í dæmaskyni. Rétt er að geta þess að reglugerðarheimildum frumvarpsins er hér safnað saman í eina grein til að gefa skýra mynd af þeim atriðum sem gert er ráð fyrir að kveðið verði nánar á um í reglugerð.

Í 3. mgr. er síðan gert ráð fyrir að fangelsismálastofnun setji reglur fangelsa.

Um 81. gr.

Hér er lagt til að gerð verði refsiverð sú háttsemi að smygla munum til fanga sem hann má ekki hafa í fangelsi. Ákvæðið er nýmæli og er tilgangur þess að stemma stigu við því vandamáli sem smygl á munum inn í fangelsi er. Gert er ráð fyrir að auk muna sem refsivert er að hafa í förum sínum, svo sem fíkniefna og ákveðinna tegunda vopna, nái ákvæðið til annars löglegra muna sem fanga er óheimilt að hafa í fangelsi, svo sem vopna, áfengis, síma og annarra fjarskiptatækja, lyfja og annarra hluta sem fanga er óheimilt samkvæmt reglum fangelsis að hafa í fangelsi.

Um 82. gr.

Greinin þarfnast ekki skýringar að öðru leyti en því að lagt er til brottfall nánar tiltekinna ákvæða almennra hegningarlaga þar sem gert er ráð fyrir að efni þeirra verði flutt í lög um fullnustu refsinga, sbr. það sem að framan greinir.

Fylgiskjal.

*Fjármálaráðuneyti,
fjárlagaskrifstofa:*

Umsögn um frumvarp til laga um fullnustu refsinga.

Í frumvarpinu er lagt til að ákvæðum ýmissa laga og reglugerða um fullnustu refsinga verði steipt saman í ein heildarlög með það að markmiði að gera gildandi reglur skýrari og styrkja lagastöð ýmissa ákvæða. Flestar breytingarnar miða að lögfestingu núverandi framkvæmdar. Þau ákvæði sem eru nýlunda eða breyting frá núverandi skipan varða fæst kostnað ríkissjóðs nema í litlum mæli. Í því sambandi má nefna að gera má ráð fyrir að einhver kostnaður kunni að falla til við það að heimilað verði að fangavörður njóti aðstoðar tólks í sambandi við afplánun erlendra fanga, svo sem þegar gerð er grein fyrir réttindum, reglum og skyldum við afplánun, við heimsóknir til fanga, hlustun á símtöl og þess háttar. Einnig má nefna að í frumvarpinu er lögð til rýmkun á reglum um leyfi fanga úr fangelsi til að heimækja aðstandendur á sjúkrahæð og til að vera viðstaddir jarðarfari, en það kann að hafa í för með sér lítils háttar hækkun á kostnaði við fylgd fangavarða með föngum. Að öllu virtu er þó ekki talið að frumvarpið hafi umtalsverðan viðbótarkostnað í för með sér sem ekki rúmast innan rekstrarumfangs Fangelsismálastofnunar verði það óbreytt að lögum.

Í frumvarpinu er lagt til að orðið „þóknun“ verði notað í stað orðsins „vinnulaun“ í núgildandi lögum vegna endurgjalds fyrir vinnu fanga. Í athugasemdum með frumvarpinu segir að þetta sé gert til að skilja á milli launa á almennum vinnumarkaði og þeirrar greiðslu sem fangar fá fyrir störf í fangelsi. Fjármálaráðuneytið vekur athygli á því að það telur að breytt orðalag að þessu leyti feli ekki í sér skattfríðindi til handa föngum eða mökum þeirra. Eftir sem áður er það álit ráðuneytisins og skattýfirvalda að þessar tekjur séu skattskyldar og að af þeim beri að greiða tryggingagjald og iðgjald í lífeyrissjóð, eins og kynnt hefur verið fyrir Fangelsismálastofnun og dómsmálaráðuneytinu. Almennt má gera ráð fyrir að launagreiðslur til fanga séu undir skattleysismörkum en að maki fanga eigi rétt á þeim hluta persónuafsláttar sem ekki er nýttur á móti launum fyrir vinnu við afplánun í fangelsi.